

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Оцінка платоспроможності сільськогосподарського підприємства та шляхи її вдосконалення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Матіїв І. Р.
Керівник: Краснікова О. М.
Рецензент: Явтушенко П. А.

Полтава - 2022 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Платоспроможність як складова фінансового стану підприємства.....	8
1.2. Показники оцінки платоспроможності підприємства.....	11
1.3. Зарубіжний досвід розробки методик оцінки платоспроможності.....	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства.....	24
2.2. Аналіз ліквідності, платоспроможності підприємства та його фінансової стійкості.....	30
2.3. Вплив прибутку, дебіторської заборгованості та грошових активів на рівень платоспроможності.....	40
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1. Забезпечення платоспроможності підприємства.....	46
3.2. Оптимізація грошових потоків	52
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Об'єктивними умовами забезпечення стабільного функціонування та фінансової стійкості підприємства є платоспроможність, яка визначає фактичні фінансові можливості підприємств, здатність підприємства своєчасно та в повній мірі розраховуватись за плановими платежами та короткостроковими зобов'язаннями, але за підтримки нормального темпу господарської діяльності, тобто суб'єктів господарювання в довгостроковій перспективі характеризується структурою фінансових ресурсів, рівнем залежності підприємства від іноземних інвесторів і банківських установ, що надають кредити. Кожне підприємство обов'язково прагне підтримувати ліквідність, платоспроможність і стабільне фінансове становище. У багатьох вітчизняних підприємств сільськогосподарського сектору спостерігається збільшення частки дебіторської та кредиторської заборгованості, а також нецільове використання виробничих ресурсів і виробничих потужностей, що призводить до погіршення їх платоспроможності та фінансової стійкості. Тому дослідження динаміки платоспроможності та ліквідності підприємств набуває практичного значення.

Теоретико-методичні аспекти та дослідження сутності ліквідності та платоспроможності підприємства, визначення шляхів їх забезпечення наведені в наукових працях таких авторів: Бурдонос Л. І., Виноградня В. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Волкова Н. А., Кошельок Г. В., Олесенко І. С., Сирота В. С., Сніткіна І. А., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М., та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в рамках наукових розробок кафедри фінансів, банківської справи і страхування та виконана в межах науково-дослідницької теми: «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є розвиток теоретичних та практичних аспектів аналізу платоспроможності підприємства,

а також визначення шляхів її забезпечення. Для розкриття поставленої мети слід виділити наступні завдання:

- узагальнити сутність економічної категорії «платоспроможність» підприємства, дослідити його основні види та підходи до визначення;
- визначити сутність та методи оцінки платоспроможності підприємства;
- дослідити та виділити основні показники для аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства з наданням їм характеристики;
- проаналізувати стан активів та джерел формування капіталу та на його основі здійснити оцінку рівня ліквідності та платоспроможності, а також факторів впливу на платоспроможність;
- проаналізувати рівень фінансової стану на основі виділених методів та показників;
- розробити заходи для підвищення та забезпечення платоспроможності підприємства на основі проведених розрахунків.

Предмет і об’єкт дослідження. Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти оцінки платоспроможності підприємства. Об’єктом дослідження є аналіз показників платоспроможності підприємства.

Методи дослідження. Для розгляду теоретико-методологічних аспектів платоспроможності були використані методи спостереження, теоретичного та наукового узагальнення і порівняння, а також абстрактно-логічний метод. На підставі економіко-математичних методів здійснено оцінку значень показників, їх динаміки і співвідношення з нормативними значеннями, методи узагальнення і реалізації результатів були використані для розробки напрямів вдосконалення заходів забезпечення платоспроможності підприємства.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження складають накази Міністерства фінансів України, матеріали навчальних посібників, конференцій, наукових статей вітчизняних та зарубіжних дослідників у сфері оцінки та аналізу платоспроможності. Джерелом аналітичної інформації були дані фінансової звітності ХХХ за 2019-2021 рр.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Результати, що становлять наукову новизну та отримані у ході вирішення завдань, поставлених у роботі полягають в наступному:

- узагальнено теоретичні основи щодо поняття платоспроможності суб'єкта господарювання;
- розроблено та запропоновано шляхи підвищення та забезпечення платоспроможного стану підприємстві на основі його аналізу.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки і пропозиції, викладені у роботі та публікаціях, отримані автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи та результати досліджень доповідались, обговорювались й одержали схвалення на п'яти конференціях, зокрема: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (м. Полтава, 28.10.2021 р.); IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання сучасної економічної науки» (м. Полтава, 07.12.2021 р.); IX Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція молодих вчених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (м. Полтава, 10.11.2022 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи» (м. Полтава, 25.11.2022 р.); XXVII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Франція, м. Ліон, 07.12.2022 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано роботи загальним обсягом 0,79 ум. др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел із 62 найменувань. Основний зміст роботи викладено на 64 сторінках друкованого тексту. Робота містить 29 таблиць, 5 рисунків, 25 додатків.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Платоспроможність як складова фінансового стану підприємства

Безперервна фінансово-господарська діяльність суб'єкта господарювання буде забезпечена, якщо вчасно дано правильну оцінку та здійснено заходи, спрямовані на довгострокову діяльність щодо поліпшення фінансового стану. Фінансова оцінка підприємства повинна проводитися регулярно, а також вона повинна бути спрямована на поліпшення фінансового стану з метою запобігання кризовим явищам і утримання підприємства на стабільному фінансовому рівні. Фінансове становище формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є основною складовою загального становища підприємства. Така особливість підприємства визначається стабільністю зовнішньоекономічного середовища, в якому функціонує підприємство, а також результатами його діяльності, його активним і ефективним реагуванням на зміни внутрішніх і зовнішніх факторів. Оцінка фінансового стану дозволяє дізнатися, наскільки продуктивно підприємство розпоряджається своїми фінансовими ресурсами протягом досліджуваного періоду. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав ринковим умовам і потребам самого підприємства, тому що нестача цих ресурсів може загальмувати майбутній розвиток.

Важливе місце у визначенні стабільного фінансового стану займає показник платоспроможності підприємства. Якщо підприємство платоспроможне, воно може підтримувати довгострокове розширення та зростання та виконувати свої фінансові зобов'язання. Крім того платоспроможність господарюючого суб'єкта найбільшою мірою формує його фінансове становище. Платоспроможність визначає розвиток підприємства та його подальше існування, крім того, платоспроможне підприємство є

інвестиційно-привабливим, конкурентоспроможним і здатним швидко реагувати на зміну умов зовнішнього середовища.

Дослідження літератури науковців у сфері економіки, які присвячені поняттю «платоспроможність», свідчить про наявність різних тлумачень сутності платоспроможності підприємства.

Платоспроможність як економічна категорія характеризується наступними моментами [46]:

1. Платоспроможний стан визначається наявною сумою грошових активів, але не обмежується нею.

2. Платоспроможність – це не лише можливість оперативно погасити зобов'язання під час оцінки наявними грошовими коштами, а й здатність підприємства забезпечити формування грошових потоків, які за обсягом і часом відповідають зобов'язанням та платіжним потребам підприємства.

3. Динамічна платоспроможність є надзвичайно важливою.

4. Платоспроможність не повинна визначатися тільки здатністю повертати борги, оскільки платоспроможність означає здатність задовольняти всі платіжні потреби, необхідні для нормального функціонування господарюючого суб'єкта.

5. Виконання зобов'язань і платіжних потреб може здійснюватися не лише за рахунок власних, а й позикових коштів. Їх використання не є доказом неплатоспроможності підприємства, якщо воно має потенційні варіанти обслуговування та повернення позикових коштів.

В. С. Сирота вважає, що платоспроможність це – здатність підприємства виконувати свої зобов'язання без ризику для поточної господарської діяльності та майбутнього розвитку [42].

На думку І. С. Олесенко платоспроможність підприємства – це важлива особливість його фінансового стану, фінансового потенціалу, необхідна умова фінансової безпеки, за якої підприємство здатне повністю виконати свої короткострокові та довгострокові зобов'язання у визначений термін без порушення фінансової рівноваги і водночас мати змогу бузперебійно

продовжувати фінансувати його функціонування [33].

За Методичними рекомендаціями досліджувану економічну категорію ототожнюють з поняттям «ліквідність» і визначають як один з основних якісних показників діяльності підприємства, що визначає спроможність підприємства здійснювати платежі, розраховуватися з боргами в необхідному обсязі та в зазначений термін наявними у нього коштами або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності [30].

М. І. Іоргачова, Г. М. Коцюрубенко та О. М. Ковальова дослідили, що усі наявні підходи щодо трактування платоспроможності суб'єкта господарювання можна звести до трьох основних (рис. 1) [12].

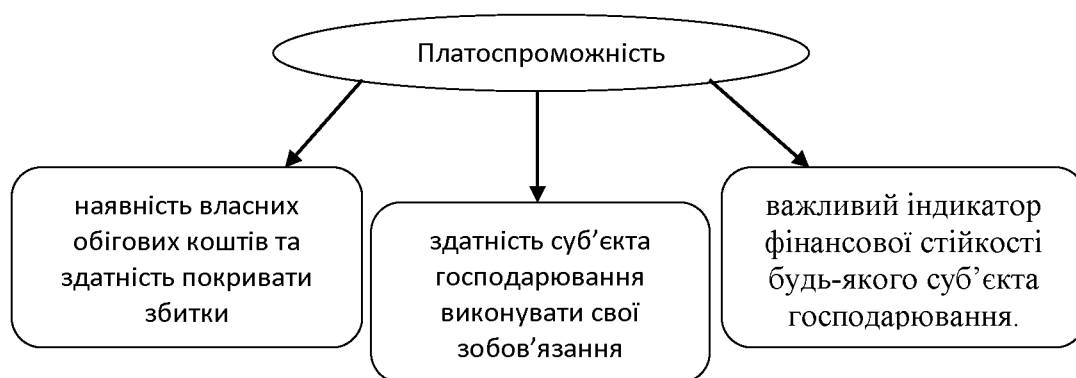

Рис. 1.1. Підходи щодо визначення платоспроможності

Ю. М. Тютюнник, Л. О. Дорогань-Писаренко та С. В. Тютюнник у своїх працях класифікують платоспроможність за такими ознаками [50]:

1. За базою даних дослідження:

а) статистична платоспроможність розраховується на певну дату і відображає здатність підприємства виконувати свої платіжні зобов'язання наявними коштами. Інформаційною базою для оцінки статистичної платоспроможності є бухгалтерський баланс;

б) динамічна платоспроможність – її оцінка ґрунтується на аналізі грошового обороту підприємства, тобто на визначенні та порівнянні величини суми доходу і витрат грошових потоків за певний період часу.

2. За періодом оцінювання:

а) поточна платоспроможність вказує на наявність достатніх коштів для погашення поточної кредиторської заборгованості, яка вимагають негайного платежу;

б) перспективна платоспроможність створює можливості для виконання платіжних зобов'язань, що забезпечується їх сумісністю із засобами платежу протягом прогнозованого періоду. Вона формується з точки зору короткострокової, середньострокової та довгострокової перспективи.

3. За розміром платіжних засобів оцінюються варіанти з виконання поточних зобов'язань і забезпечень:

а) грошова платоспроможність – тільки за рахунок наявних коштів;

б) розрахункова платоспроможність – за рахунок наявних грошей і можливих джерел їх збільшення (коштів у розрахунках);

в) майнова платоспроможність – за рахунок усіх видів оборотних активів (при їх можливому продажу).

1.2. Показники оцінки платоспроможності підприємства

Платоспроможність підприємства є чи не одним із найважливіших показників, оскільки оцінка цього показника впливає на прийняття важливих економічних рішень. Інформаційне забезпечення є першочерговим етапом та необхідною умовою для організації і проведення аналізу рівня платоспроможності. Саме тому для оцінки рівня платоспроможності підприємства рекомендується зібрати якомога більше інформації для оцінки рівня платоспроможності підприємства, адже від якості, змісту та складу первинних даних залежить ефективність, об'єктивність і цінність результатів аналітичних досліджень.

Оцінка рівня платоспроможності підприємства та аналіз платоспроможності необхідні для:

1. регулярного прогнозування фінансового стану та стабільності;

2. контролю своєчасного виконання зобов'язань підприємства;
3. підвищення довіри партнерів та інвесторів до здійснення спільної господарської діяльності;
4. повного повернення кредиту і оцінки ефективності його використання.

Оцінка платоспроможності здійснюється як зовнішніми, так і внутрішніми користувачами інформації. Внутрішні користувачі розраховують коефіцієнти платоспроможності, щоб оцінити та передбачити майбутню ефективність діяльності підприємства. Зовнішні користувачі аналітичної інформації, зокрема:

1) банківські установи – для оцінки рівня кредитоспроможності підприємства.

2) інвестори – ділові партнери повинні володіти інформацією про фінансові можливості підприємства за умов надання йому комерційного кредиту, позик чи відстрочки платежу [5].

Щоб доцільно проаналізувати платоспроможність підприємства, визначено методичку оцінки, за якою спочатку аналізують ліквідність балансу підприємства, після чого розраховують та аналізують основні показники ліквідності. Останнім етапом є розрахунок показників платоспроможності, інтегрального показника та загального показника платоспроможності.

Аналіз ліквідності балансу складається з порівняння статей активу, згрупованих за ліквідністю та розташованих у порядку спадання, зі статтями пасиву, згрупованих за датами погашення та впорядкованими за зростанням дат погашення (табл. 1.1). З метою визначення ліквідності балансу групи активів і пасивів зіставляють між собою, тобто абсолютну ліквідність балансу визначають за формулою (1.1) [38].

$$A1 \geq П1, A2 \geq П2, A3 \geq П3, A4 \leq П4, \quad (1.1)$$

Щоб комплексно оцінити ліквідність балансу в цілому можна визначити загальний показник ліквідності за формулою (1.2):

$$ЗПЛ = (A1 \times V_{A1} + A2 \times V_{A2} + A3 \times V_{A3}) / (П1 \times V_{П1} + П2 \times V_{П2} + П3 \times V_{П3}), \quad (1.2)$$

де А і П – величини відповідних груп активів і пасивів, тис. грн.;

V_A і V_{Π} – частка відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку, %:

$$V_{A1} + V_{A2} + V_{A3} = 100;$$

$$V_{\Pi1} + V_{\Pi2} + V_{\Pi3} = 100.$$

Загальний показник ліквідності балансу виражає відношення суми всіх платіжних засобів до суми всіх платіжних зобов'язань з врахуванням їх ліквідності. Цей показник дає можливість порівнювати баланси підприємств за різні періоди, баланси різних підприємств та визначати найбільш ліквідні баланси [54].

Таблиця 1.1

Класифікація активів та пасивів

Активи за ступенем ліквідності	Пасиви за терміном оплати
Високоліквідні (A1) – грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	Термінові (П1) – поточна кредиторська заборгованість
Швидко ліквідні (A2) – уся дебіторська заборгованість, що буде погашена за умовами договорів	Короткострокові (П2) – короткострокові кредити банків
Низько ліквідні (A3) – запаси, поточні біологічні активи, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів	Довгострокові (П3) – довгострокові зобов'язання і забезпечення
Неліквідні (A4) – необоротні активи та необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	Постійні (П4) – зобов'язання перед власниками, формування власного капіталу та зобов'язання пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття

За допомогою показників ліквідності можна оцінити рівень платоспроможності підприємства в певний час, крім того, під час надзвичайних ситуацій. Тому використовується система показників ліквідності, які відрізняються один від одного розміром активів і вважаються джерелом покриття зобов'язань [60]:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності демонструє частку поточних зобов'язань компанії, яка може бути погашена негайно. Нормативне значення даного коефіцієнта коливається в межах 0,2 – 0,35.

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності, нормативне значення якого $\geq 0,7$. Цей коефіцієнт свідчить про наявність у підприємства достатньо ліквідних

оборотних коштів для своєчасної оплати своїх зобов'язань.

3. Коефіцієнт загальної ліквідності є індикатором здатності підприємства відповідати за поточними зобов'язаннями за допомогою оборотних активів, тому результат має бути більшим за одиницю.

4. Коефіцієнт критичної ліквідності показує на скільки можливо буде погасити поточні зобов'язання, якщо положення стане критичним, виходячи з припущення, що товарно-матеріальні запаси не мають ніякої ліквідаційної вартості. Його нормативне значення має перевищувати одиницю.

Крім наведених вище коефіцієнтів, показник ліквідності визначається як чистий оборотний капітал, який показує, наскільки діяльність підприємства забезпечується власними фінансовими ресурсами. Значення цього показника повинно мати позитивне значення та динаміку зростання.

Базою даних для оцінки платоспроможності підприємства є баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, а також дані бухгалтерського обліку на основі поточних розрахунків. Здійснення аналізу платоспроможності базується на використанні системи показників залежно від методичного підходу. Відповідно до цього способу кожен вид платоспроможності розраховується за тим чи іншим методом оцінки. Це означає, що для визначення поточної платоспроможності розраховується оцінка платіжного календаря. Складання такого календаря забезпечує своєчасне отримання всіх необхідних ресурсів для здійснення повноцінної діяльності. Види платіжного календаря всередині підприємства відрізняються за окремими видами господарської діяльності, а також в межах різних центрів відповідальності. Дану класифікацію платіжного календаря продемонстровано в табл. 1.2 [2].

Статичну платоспроможність вираховують за методом коефіцієнтів, перспективну платоспроможність – за інтегральним методом та за допомогою оцінки ліквідності балансу. Для оцінювання динамічної платоспроможності аналізують грошовий потік підприємства [11].

Вивчення досвіду оцінки платоспроможності підприємства показало, що

найбільш доцільним є використання методу коефіцієнтів, який включає розрахунок відносних показників платоспроможності та їх подальший аналіз.

Таблиця 1.2

Основні види платіжного календарю підприємства

Види	По підприємству	За окремими центрами відповідальності
З операційної діяльності	податковий платіжний календар; календар інкасації дебіторської заборгованості; календар обслуговування фінансових кредитів; календар виплат заробітної плати.	календар формування виробничих запасів; календар управлінських витрат; календар реалізації продукції.
З інвестиційної діяльності	календар формування портфелю довгострокових інвестицій; календар (капітальний бюджет) реалізації програми реальних інвестицій	календар (капітальний бюджет) реалізації окремих інвестиційних проектів
З фінансової діяльності	календар (бюджет) емісії акцій; календар (бюджет) емісії облігацій; календар амортизації основного боргу з фінансових кредитів	

Фінансова стійкість підприємства тісно пов'язана з перспективою його платоспроможності. Її аналіз дозволяє визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу. Фінансову стійкість слід розглядати за допомогою комплексної оцінки, яка повинна проводитися в два етапи [16]:

1. розрахунок відносних показників;
2. розрахунок абсолютних показників.

Абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують ступінь забезпеченості запасів джерелами їх фінансування. Одним із таких показників є наявність власних коштів, який визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства. Наступний показник – це наявність власних та довгострокових коштів (робочий капітал). Даний показник характеризує збільшення показника наявності власних коштів на суму довгострокових зобов'язань. Останній – наявність загальних коштів – пов'язаний зі збільшенням показника наявності власних та довгострокових коштів на суму короткострокових кредитів банків. Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування [34]:

1. надлишок або дефіцит власних коштів;
2. надлишок чи дефіцит власних та довгострокових позикових коштів;
3. надлишок чи дефіцит загальних коштів.

Співвідношення окремих запасів та джерел їх фінансування дає змогу визначити тип фінансової стійкості. В економічній науці прийнято розрізняти чотири типи фінансової стійкості. Перший – це абсолютна стійкість, яка характеризується тим, що всі резерви підприємства можна покрити власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Наступним типом є нормальна стійкість. У цьому випадку, аби покрити запаси, крім власних обігових коштів, підприємство використовує також довгострокові позикові кошти. Далі визначають нестійкий фінансовий стан, який обумовлюється нестачею у підприємства «нормальних» джерел для фінансування запасів, може бути покрита лише при використанні короткострокових фінансових позик і банківських кредитів. Четвертий – це фінансова криза, через яку підприємство має непогашені вчасно позики та кредити, а також прострочену кредиторську заборгованість. Умови при яких визначається тип фінансової стійкості зображено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Умови визначення фінансової стійкості

Тип фінансової стійкості			
Абсолютна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан
$\Phi_B \geq 0$	$\Phi_B \geq 0$	$\Phi_B \geq 0$	$\Phi_B \geq 0$
$\Phi_{ВД} \geq 0$	$\Phi_{ВД} \geq 0$	$\Phi_{ВД} \geq 0$	$\Phi_{ВД} \geq 0$
$\Phi_{ЗК} \geq 0$	$\Phi_{ЗК} \geq 0$	$\Phi_{ЗК} \geq 0$	$\Phi_{ЗК} \geq 0$

Далі оцінку фінансової стійкості слід зробити за допомогою відносних показників. Серед найбільш застосовуваних показників, що пропонуються різними науковцями можна виокремити наступні [19]:

1. Коефіцієнт грошової платоспроможності визначається відношенням суми залишків за статтями коштів та їх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до суми залишків за непогашеними поточними зобов'язаннями.

Нормативне значення має бути в межах 0,2-0,3.

2. Коефіцієнт покриття запасів є індикатором фінансової стійкості, що вказує на достатність джерел фінансування для створення виробничих та інших запасів. Показник буде оптимальним, якщо його значення перевищуватиме одиницю.

3. Коефіцієнт автономії визначає, яку частину активів підприємство здатне профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Його нормативне значення може бути більше за 0,5.

4. Коефіцієнт фінансового ризику свідчить про посилення залежності підприємства від позикових коштів, але за умов якщо його значення буде зростати і не перевищуватиме одиницю.

5. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами вказує на здатність підприємства фінансувати оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів, проводити активну діяльність в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування, відображає фінансову стійкість. Нормативне значення повинно перевищувати 0,1.

6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка спрямована на фінансування необоротних активів. За оптимального результату нормативне значення має бути більше 0.

Здатність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями у довгостроковій перспективі можна відобразити за допомогою такого показника, як чистий грошовий потік (Cash-Flow) [13]. Чистий грошовий потік (Cash-Flow) характеризує обсяг формування власних фінансових ресурсів підприємства за рахунок внутрішніх джерел. Дослідження грошових потоків дає найбільш об'єктивну оцінку платоспроможності підприємства, оскільки дозволяє оцінити можливість постійно розраховуватися за зобов'язаннями на основі грошових коштів. Тобто чистий грошовий потік відображає кількість коштів, які наприкінці звітного періоду суб'єкт господарювання здатний розподілити серед її власників, не загрожуючи майбутній діяльності компанії [56].

За умов непростої ситуації в секторі економіки країни, на кожному підприємстві може виникнути ризик платоспроможності, який є основним фактором фінансової безпеки підприємства, його підвищення свідчить про те, що воно не зможе забезпечити своєчасне та повне виконання всіх зобов'язань відповідно до вимог економічного розвитку. Ризик втрати платоспроможності, як і ризик фінансової нестабільності, є одним із найнебезпечніших ризиків для підприємства, оскільки створює безпосередню загрозу банкрутства. Цей ризик пов'язаний з недостатністю коштів підприємства. Розмір залишку грошових коштів підприємства протягом його операційної діяльності повністю визначає рівень його абсолютної платоспроможності, а також істотно впливає на рівень його проміжної та поточної платоспроможності [25].

Ризик платоспроможності загрожує репутації суб'єкта господарювання і навіть може призвести до банкрутства. Саме по цій причині в обов'язковому порядку потрібно розробити механізм, який би забезпечив стабільний платоспроможний стан. Для цього в сфері даної науки розглядається загально прийнятий алгоритм дій забезпечення платоспроможності (рис. 1.2).

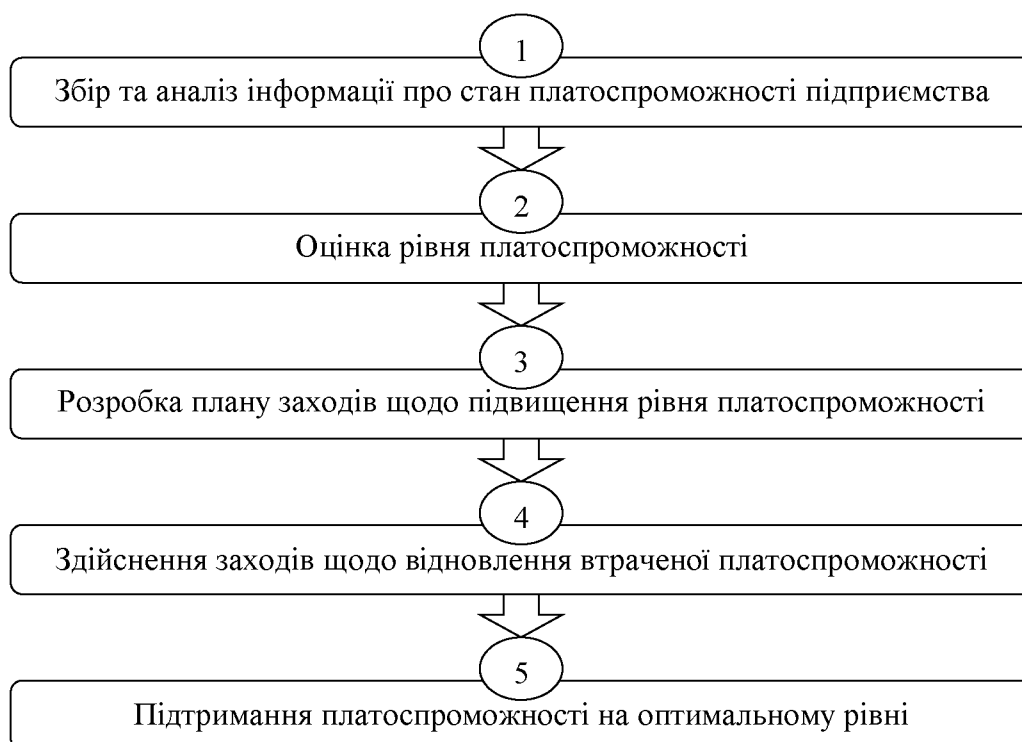

Рис.1.2. Алгоритм дій забезпечення платоспроможності

Забезпечення платоспроможності діяльності підприємства являє собою

процес обробки та прийняття рішень щодо всіх основних аспектів формування, розподілу та використання грошових потоків на підприємстві з метою досягнення стану рівноваги між засобами платежу та боргами підприємства в поточному та очікуваному періодах та здебільшого залежить від ефективності механізму її фінансового забезпечення.

1.3. Зарубіжний досвід розробки методик оцінки платоспроможності

Розвиток діяльності вітчизняних підприємств на основі аналізу платоспроможності визначає необхідність розглянути зарубіжний досвід оцінки платоспроможності. Варто також розглянути визначення поняття «платоспроможність» у працях зарубіжних вчених. Такі науковці, як Дж. Депалленс, Дж. Джебордин розглядають платоспроможність підприємства за наявності у нього джерел оборотних коштів. А на думку таких науковців, як Й. Ворст та П. Ревенетлок підприємство може бути платоспроможним, якщо воно поряд зі здатністю платити за зобов'язаннями має потенціал або резерв для покриття збитків у разі збитковості.

Аналіз та оцінка показників платоспроможності дозволяє приймати ефективні управлінські рішення, спрямовані на збільшення прибутку. Слід зазначити, що оцінка платоспроможності здійснюється на основі ліквідності підприємства, тобто коли активи можуть бути конвертовані в готівку.

Зарубіжні дослідники використовують коефіцієнти поточної та термінової ліквідності. Порядок розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності збігається з порядком розрахунку коефіцієнта загальної ліквідності, а коефіцієнта термінової ліквідності – з порядком розрахунку коефіцієнта проміжної ліквідності (табл. 1.4).

Тобто в закордонній практиці коефіцієнт абсолютної ліквідності не використовується через те, що там кредитори оцінюють потенційну платоспроможність позичальника, а коефіцієнт абсолютної має дуже низьку

вагу для такої оцінки.

Таблиця 1.4

Показники оцінки ліквідності

№	Показник	Розрахунок	Опис
1	Поточна ліквідність	Оборотні активи/поточні зобов'язання	Показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів
2	Термінова ліквідність	Сума оборотних активів-сума запасів/поточні зобов'язання	Показує наскільки підприємство здатне вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів

Наводять також й інші методи оцінки платоспроможності. Наприклад, група зарубіжних вчених, до якої входять Б. Нідлз, Г. Андерсон, Д. Колдвел та ін. в аналізі платоспроможності підприємства пропонують застосовувати показник довгострокової платоспроможності, показники ліквідності, рентабельності, та деякі інші коефіцієнти за ринковими критеріями. Цей метод дає можливість прогнозувати платоспроможність у довгостроковому періоді з урахуванням ступеня захищеності можливих кредиторів та інвесторів підприємства від несплати відсотків. На думку згаданих вчених, показниками, заснованими на ринкових критеріях, є розмір дивідендів, співвідношення ціни акцій до доходу та ринковий ризик. Вони допомагають визначити відносини між поточним обмінним курсом і прибутком на акцію, коливанням курсу акцій фірми відносно курсів акцій інших фірм і поточними прибутками власників фірм. Однак цей метод, не є зручним і складним, оскільки може включати різну кількість показників, які не завжди пов'язані між собою, а розрахунок тих чи інших коефіцієнтів складний і потребує використання спеціальних статистичних методів, а отже, спеціальне навчання для спеціалістів підприємства або зовнішніх аналітиків.

Іншим методом оцінки платоспроможності підприємства та ймовірності його банкрутства в майбутньому є множинний дискримінантний аналіз. У цьому аналізі використовується дискримінантна функція (X), яка враховує певні параметри, а також фактори, що характеризують фінансовий стан

підприємства. Коефіцієнти регресії розраховуються в результаті статистичної обробки даних по вибірці підприємств, які вже збанкрутували або пережили певний час. Коли X-оцінка підприємства знаходиться ближче до показника середньої X-оцінки підприємства-банкрута, тоді вона теж почне зазнає катастрофи, якщо її становище продовжуватиме погіршуватися. Банкрутство за даним методом не відбудеться якщо керівники суб'єкта господарювання почнуть вживати заходів щодо усунення фінансових труднощів.

Але цей метод має і свої недоліки, наприклад: використання моделі вимагає великої вибірки підприємств різних галузей і масштабів діяльності. Крім того, є складність, що не завжди можливо знайти необхідну кількість збанкрутілих підприємств у галузі для розрахунку коефіцієнтів регресії.

Найпопулярнішими є моделі Альтмана, Бівера, Фулмера, Таффлера, Чесера, які містять такі показники: відношення власних оборотних коштів до суми активів; відношення реінвестованого прибутку до суми активів; відношення ринкової вартості акцій до запозиченого капіталу; відношення обсягу продажів (виручки від реалізації) до суми активів; відношення бруто-прибутку (прибуток до вирахування відсотків та податків) до суми активів тощо [45].

Запровадження таких моделей в українських умовах є досить складним процесом через відсутність статистичних даних про банкрутство підприємств, постійні зміни законодавчої бази у сфері банкрутства.

Окремої уваги заслуговують методи оцінки платоспроможності, які використовують іноземні банки-кредитори. Найпоширеніші з них: правило 6 C; методика CAMELS; методика PARSEER; методика PARTS; методика CAMPARI; скорингові системи; методика Dun & Bradstreet [6].

У досвіді банків та інших кредитних організацій США використовується правило «6 C», засноване на використанні основних принципів кредитування та позначене словами, що починаються з англійської літери «C»: Character, Capacity, Cash, Collateral, Conditions, Control. Ця методика включає в себе всі основні прийоми американських компаній, які не завжди можна

використовувати у вітчизняних умовах. Наприклад, в Україні не використовується показник репутації боргової компанії з конкретним значенням і шкалою оцінок за кордоном. Крім того, розглядається питання про параметри економічної ситуації та її чисельне вираження в умовах нестабільного економічного та політичного середовища.

Найважливішим для оцінки потенційної платоспроможності серед українських кредитних установ є запропонований Світовим банком метод CAMELS, який включає показники достатності капіталу, якості активів, чутливості до чутливості до змін ринку, якості управління підприємством, показники грошових потоків та ліквідності. У цій методології кожна складова оцінки передбачає використання певної системи коефіцієнтів ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності та інших параметрів. У багатьох українських банках ця методика адаптована до національних умов, тобто специфічні для України коефіцієнти в наших ринкових умовах і структурі управління відрізняються від іноземних моделей.

Для оцінки кредитоспроможності підприємств банками у Великобританії є системи PARSER і PARTS Вони засновані на використанні показників, які оцінюють репутацію підприємства, його менеджмент, достатність капіталу, якість активів, ринкову чутливість (PARSER), а також аналізують призначення кредиту, його суму, строк повернення боргів і тип застави (PARTS). Ці методи подібні за своєю суттю, але їх застосування в українських умовах є недоцільним, оскільки вони не враховують прогнозованість фінансового стану позичальника, його ліквідність та платоспроможність. Європейські позичальники часто використовують метод CAMPARI, який оцінює репутацію компанії, здатність повертати кредити, маржинальний прибуток, страхування від ризику неповернення кредиту, суму кредиту, її умови та строки повернення. Ця методика дає можливість максимально точно визначити платоспроможність боржника. Однак через брак даних для розрахунку показників деякі параметри неможливо адаптувати до національних підприємств. Як уже зазначалося, кредитних рейтингів позичальників в Україні немає, або їх використовують у

структурі капіталу лише великі корпорації з іноземним капіталом.

Скорингові системи – це математичні моделі, засновані на кредитній історії клієнтів банку, яка є основою для визначення ймовірності та здатності позичальника вчасно погасити кредит. Скоринг складається з ряду показників, аналіз яких корисний при створенні методології оцінки кредитоспроможності позичальників банку. На кожному етапі кредитного рейтингу необхідно аналізувати групи показників і оцінювати кожен показник групи. Індикатори мають кілька якісних характеристик оцінки – від 100% до 0% (залежно від максимальної кількості балів по даному індикатору), а також STOP та негативне значення. Індикатор «STOP» використовується для визначення позиції боржника. Чим менше значення показника, тим гірший стан і фінансове становище позичальника, а отже, вищий ризик, пов'язаний з погашенням його кредитних зобов'язань. В результаті оцінки позичальник отримує певну кількість балів (до 100), на підставі яких оцінюється якість цього позичальника та розмір ризику (а також розрахунковий розмір резерву під ризик на можливі втрати за кредитами) [26].

В результаті дослідження зарубіжних методик, виявлено неможливість їх використання у вітчизняній економіці.

Отже платоспроможність характеризує вчасне погашення боргів банку, контроль за розрахунками з постачальниками, вчасна виплата заробітної плати своїм робітникам та службовцям, підтримання достатності фінансових ресурсів.

В економічній науці виділять безліч методик аналізу платоспроможності і ліквідності підприємства, щоб постійно мати достовірну інформацію для планування подальшої діяльності. Найпопулярнішим з них є метод коефіцієнтів за яким для отримання комплексної інформації, аналізують крім ліквідності та платоспроможності також і фінансовий стан.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства

Досліджуване підприємство являє собою товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ), яке зареєстроване 30 травня 2005 року і з моменту реєстрації є юридичною особою. Підприємство займається змішаним сільським господарством.

XXX розташоване у селі Яреськи Миргородського району. Підприємство є структурною одиницею агропромхолдингу «XXX», до складу якого увійшло в 2009 р. «XXX» є вертикально інтегрованим агропромисловим холдингом в Україні, який веде соціально-відповідальний бізнес і виробляє продовольчі товари з орієнтацією на глобальні ринки. Основними напрямками діяльності підприємства є:

1. Рослинництво;
2. Виробництво цукру;
3. Тваринництво;
4. Переробка сої;
5. Біоенергетика.

У обробітку агрофірми 45 тисяч гектарів орних земель у Миргородському районі Полтавщини. Підприємство дає робочі місця для понад тисячі людям. З 2009 року до 2017-го агрофірму очолював заслужений працівник сільського господарства України Віктор Миколайович Скочко.

Нині агрофірма під керівництвом досвідченого аграрія, заслуженого працівника сільського господарства України Сергія Вікторовича Жиліна. У складі XXX працює 8 виробничих підрозділів, а саме: ВП «XXX», ВП «XXX», ВП «XXX», ВП «XXX», ВП «XXX», ВП XXX, ВП «XXX», ВП «XXX».

XXX успішно розвиває рослинницьку галузь. Товариство спеціалізується

на вирощуванні цукрових буряків, олійних, зернових та бобових культур, урожай яких у подальшому переробляється відповідно Яреськівським цукровим заводом та Глобинським переробним заводом. Також важливими культурами сівозмін є озима пшениця, зернова кукурудза, ячмінь, немалі площі займає кормовий клин для забезпечення потреб тваринництва.

Одним із основних напрямків діяльності агрофірми є галузь тваринництва, зокрема молочний бізнес. Загалом, у ХХХ утримується більше 12500 голів великої рогатої худоби, в тому числі – понад 6200 корів основного стада. Основними напрямком розвитку є молочне скотарство, племінна справа, кормо-виробництво.

У рамках соціального партнерства досліджувана компанія фінансово допомагає лікарням, дитячим садкам, школам і будинкам культури, а також підтримує гуртки художньої самодіяльності, спортивні заходи, талановиту молодь.

Щоб перейти до аналізу основних показників платоспроможності, для початку потрібно розглянути фінансовий стан підприємства в цілому. З метою виявлення тенденцій розвитку підприємства проведемо аналіз фінансових результатів за даними форми № 2 (додатки: Б1, Б2, Б3).

Оцінювання формування, структури та динаміки фінансових результатів діяльності підприємства здійснюється за такими показниками:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).
2. Операційні витрати до складу яких входять: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.
3. Валовий прибуток (збиток).
4. Фінансовий результат від операційної діяльності.
5. Фінансові та інвестиційні доходи і витрати.
7. Фінансовий результат до оподаткування.
8. Витрати (дохід) з податку на прибуток
9. Чистий фінансовий результат.

Розрахунки вказаних вище показників наведено в табл. 2.1 (додаток Г).

З результатів аналізу формування, структури та динаміки фінансових результатів спостерігаємо, що чистий дохід від реалізації зріс на 200554 тис. грн, а собівартість – на 128295 тис. грн. Незначне випереджальне зростання чистого доходу порівняно зі зростанням собівартості реалізованої продукції спричинило збільшення валового прибутку на 72259 тис. грн або на 57,5 %. Частка валового прибутку у чистому доході збільшилась з 7 % до 9,9 %.

Загалом операційні витрати впродовж досліджуваного періоду зменшились на 49221 тис. грн (на 2,1 %). Зниженню посприяли деякі складові, а саме це витрати на збут, частка яких у структурі зменшилась з 6,3 % до 3,6 %, а також інші операційні витрати, де частка зменшилась з 21,6 % до 17 %. Також у складі операційних витрат такі складові як собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та адміністративні витрати мають динаміку зростання, їх частка збільшилась з 70,5 % до 77,6 % та з 1,6 % до 1,8 % відповідно.

Станом на 2021 р. найбільших змін зазнали прибуток від операційної діяльності, який збільшився у 5,5 р. та прибуток до оподаткування, який в свою чергу збільшився у 12,6 р. Дане зростання зумовило скорочення фінансових та інвестиційних доходів на 90,2 %, та витрат – на 31,4 %. У зв'язку з тим, що підприємство не сплачує податок на прибуток, чистий прибуток збігається з прибутком до оподаткування.

Частка чистого прибутку у 2019 р. в чистому доході від реалізації продукції становила 3 %, таким чином чистий прибуток був меншим за валовий прибуток на 43,2 %, але темпи приросту чистого прибутку перевищили темпи приросту валового, тому в результаті у звітному році чистий прибуток перевищує валовий прибуток у 3,5 р. У 2020 р. відмічалось погіршення деяких показників, але у звітному році більшість показників фінансових результатів діяльності підприємства мають позитивну динаміку.

Важливо для здійснення оцінки фінансово-господарської діяльності товариства проаналізувати його майновий стан та джерела формування капіталу.

В результаті проведення горизонтального і вертикального аналізу майна товариства (табл. 2.3 (додаток Д)) спостерігаються як позитивні так і негативні зміни майнового стану. Загалом, вартість майна станом на кінець 2021 р. збільшилась на 814838 тис. грн, або на 22,5 %. Таке підвищення вказує на те, що підприємство збільшує власний майновий потенціал, а також на зміцнення економічного потенціалу підприємства, зростання його виробничих можливостей.

В результаті аналізу необоротних активів спостерігаємо зниження всіх складових, за винятком довгострокових біологічних активів, які в свою чергу зросли на 107422 тис. грн і на кінець 2021 р. становлять 464712 тис. грн. Найбільшу частку в складі необоротних активів становлять основні засоби, що вказує на розширення основної діяльності підприємства, але за даним видом активу зберігається динаміка зниження. Тобто на кінець 2019 р. основні засоби дорівнюють 749778 тис. грн і на кінець досліджуваного періоду значення становить 627088 тис. грн.

Як показано на рис. 2.1 впродовж періоду 2019-2021 рр. на підприємстві відбулося зростання частки оборотних активів на 51,1 %, яке зумовило перевищення темпу приросту оборотних активів над темпом приросту необоротних. Такі зміни забезпечують зменшення ризику компенсації авансованого капіталу та підвищення його віддачі за рахунок прискорення оборотності активів. Найбільше такому зростанню посприяли готова продукція і товари, збільшення яких відбулось у 3,5 рази. Дане збільшення може бути ознакою накопичення проблем у збутовій діяльності. Також досить великий темп приросту мають інші оборотні активи – більше, ніж у 160 разів.

Найбільше зниження у складі оборотних активів відбулось по статті гроші та їх еквіваленти, значення яких знизилось з 45607 тис. грн до 8232 тис. грн. Вказана динаміка зменшення може свідчити про збільшення швидкості залучання грошей у господарську діяльність підприємства.

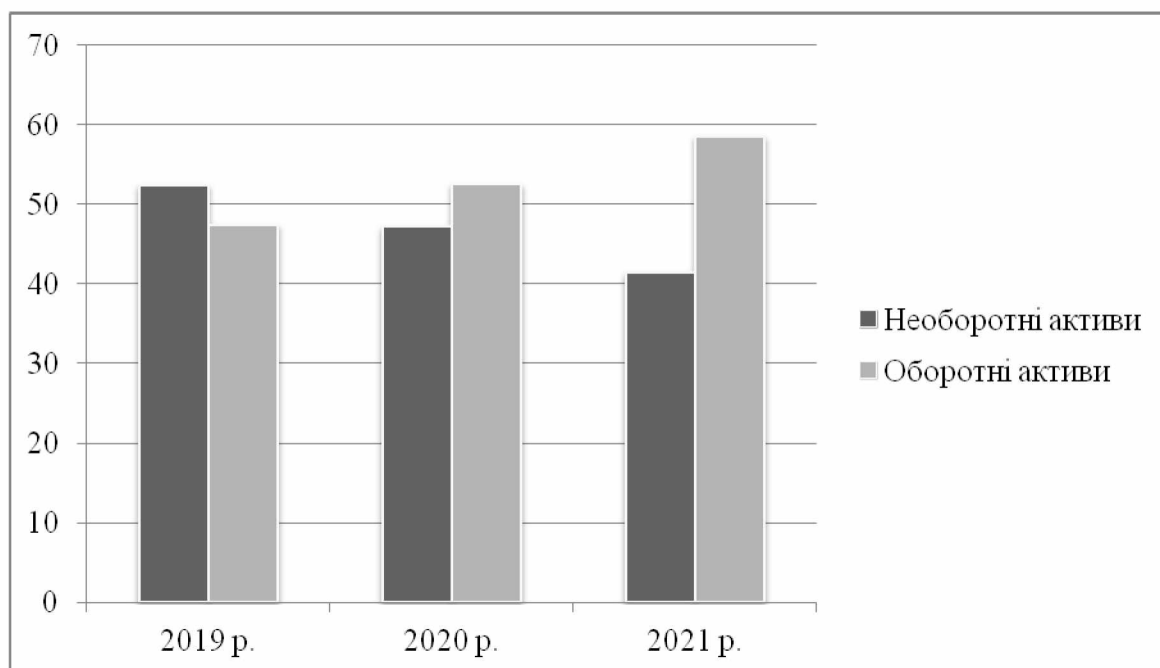

Рис. 2.1. Темпи приросту оборотних та необоротних активів

Найбільша частка оборотних активів належить поточній дебіторській заборгованості що на кінець 2019 р. становить 1106661 тис. грн і до кінця 2021 р. збільшилась до 1702027 тис. грн, а також темпи приросту даного виду активу перебільшують темпи приросту оборотних активів та майна в цілому, що загалом негативно впливає на ефективність підприємства.

За проведеним горизонтальним і вертикальним аналізом джерел формування капіталу ХХХ загальна вартість джерел формування капіталу на кінець 2021 р. зросла порівняно з 2019 р. на 814838 тис. грн, або 22,5 %. При цьому власний капітал зріс з 2517462 тис. грн до 3442538 тис. грн, а зобов'язання і забезпечення зменшились з 1108151 тис. грн до 997913 тис. грн. Вказана динаміка зображена на рис. 2.2. Такі зміни зумовили підвищення частки власного капіталу з 69,4 % до 77,5 %, а також зниження частки зобов'язань і забезпечень з 30,6 % до 22,5 %. Вказані позитивні характеристики основних складових джерел формування свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості досліджуваного товариства за критерієм забезпеченості власним капіталом.

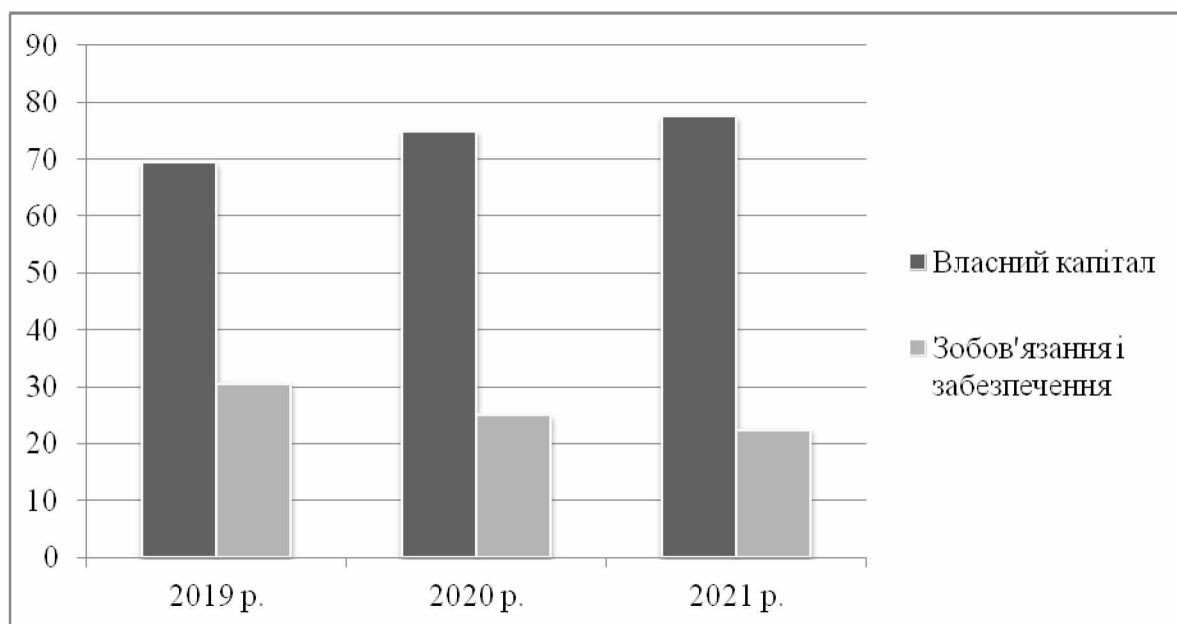

Рис. 2.2. Темпи приросту власного капіталу та зобов'язань і забезпечень

У складі власного капіталу найбільшу частку займає нерозподілений прибуток, який зріс протягом періоду 2019-2021рр. на 1085161 тис. грн, або 66,7 %, а його частка – на 16,2 %. Також достатню частку у власному капіталі займає капітал у дооцінках, але даний вид пасиву знизився з 399279 тис. грн у 2019 р. до 239164 тис. грн. Зареєстрований капітал протягом досліджуваного періоду залишається без змін, вартість якого складає 4811 тис. грн. Та сама ситуація склалася і з резервним капіталом, який дорівнює 11657 тис. грн.

При аналізі зобов'язань і забезпечень можна сказати що на підприємстві зменшилась залежність від довгострокових і поточних зобов'язань і забезпечень, які знизились на 27762 тис. грн і на 82476 тис. грн відповідно.

Спостерігається збільшення поточної кредиторської заборгованості – на 60471 тис. грн або на 16,8 %, але темп приросту оборотних активів перевищують темп приросту поточної кредиторської заборгованості, що має позитивний вплив на рівень платоспроможності підприємства.

Порівнюючи темпи приросту поточної дебіторської та кредиторської заборгованості, спостерігається велика різниця між ними, що вказує на низьку ефективність платіжно-розрахункових відносин підприємства.

2.2. Аналіз ліквідності, платоспроможності підприємства та його фінансової стійкості

Ліквідність характеризує здатність підприємства у сприятливо короткий проміжок часу перетворювати свої активи на платіжні засоби для погашення поточних та довгострокових зобов'язань.

Для початку аналізу платоспроможності підприємства доцільно проаналізувати ліквідність його балансу, тобто згрупуємо оборотні активи за рівнем ліквідності і пасиви за терміновістю сплати та визначимо надлишок чи нестачу платіжних засобів. Даний аналіз проведемо на основі фінансової звітності ХХХ.

Зважаючи на проведений аналіз, який зображено у табл. 2.4 (додаток Ж) можна зробити такі висновки:

– у 2019 р. нестача високоліквідних оборотних активів для покриття найбільш термінових зобов'язань становила 314710 тис. грн, нестача зберігалась на протязі всього досліджуваного періоду, але у 2020 р. вона становила 378246 тис. грн, а у 2021 р. – 412556 тис. грн. Таке явище вказує на те, що баланс на момент його складання не був ліквідним. Загострення ситуації полягає в тому, що найбільш ліквідні активи не можна замінити менш ліквідними;

– за швидколіквідними оборотними активами спостерігається надлишок платіжних засобів: з 2019 по 2021 рр. він зріс з 937984 до 1676297 тис. грн. Даний надлишок та його збільшення свідчить про те, що підприємство може бути платоспроможним у недалекому майбутньому (до 3-х місяців) з урахуванням своєчасних розрахунків з кредиторами та отримання коштів від продажу продукції в кредит;

– за наступним видом активу, тобто низьколіквідним, у 2019 р. проявляється нестача платіжних засобів, а в наступних роках – надлишок, який зростає до 340850 тис. грн. Тобто підприємство протягом одного обороту оборотних коштів після дати складання балансу буде платоспроможним;

В загальному можна сказати що ліквідність балансу не абсолютною впродовж всього досліджуваного періоду.

Щоб комплексно оцінити динаміку ліквідності доцільно розрахувати загальний показник ліквідності за формулою (1.2).

Отже, за даними табл. 2.4 (додаток Ж) визначимо частку відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку, а проведемо розрахунок значення загального показника ліквідності станом на кінець досліджуваних років.

2019-й рік:

$$\text{ЗПЛ} = (45607 \times 2,6 + 1106661 \times 64,3 + 569588 \times 33,1) / (360317 \times 32,5 + 168677 \times 15,2 + 579157 \times 52,3) = 2,02$$

2020-й рік:

$$\text{ЗПЛ} = (5264 \times 0,3 + 1306707 \times 69,1 + 577791 \times 30,6) / (383510 \times 41,7 + 36481 \times 4,0 + 499694 \times 54,3) = 2,50$$

2021-й рік:

$$\text{ЗПЛ} = (8232 \times 0,3 + 1702027 \times 65,4 + 892245 \times 34,3) / (420788 \times 42,2 + 25730 \times 2,6 + 55139 \times 55,3) = 2,94$$

За даними розрахунками можна побачити, що загальний показник ліквідності протягом 2019-2021 рр. зріс з 2,02 до 2,94, а це свідчить про позитивну динаміку ліквідності балансу.

Ліквідність майна підприємства виступає якісною передумовою його платоспроможності. Тому оцінка ліквідності доповнюється аналізом коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності, які характеризують наявність у підприємства засобів, розміщених в активі балансу, для сплати всіх зовнішніх боргів при одночасному забезпеченні безперебійного процесу господарської діяльності.

За даними аналізу показників оцінювання ліквідності та платоспроможності ХХХ, які представлено в табл. 2.5, сформулюємо наступні висновки:

– станом на 2020 р. коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з 0,086 у 2019 році до 0,125, що відповідає своєму нормативному значенню, тобто

підприємство мало можливість негайно погасити свої поточні зобов'язання. Але на кінець 2021 р. значення даного показника знизилось на 0,107, внаслідок чого показник став значно нижчим нормативного (0,018). Така тенденція говорить про те що підприємство не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. В такому випадку потрібно залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів;

Таблиця 2.5

Показники оцінювання ліквідності та платоспроможності ХХХ за 2019-2021 рр.

Показник	Нормативні значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
					2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,086	0,125	0,018	+0,039	-0,107
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\geq 0,7$	2,178	3,236	3,830	+1,058	+0,594
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\geq 1,0$	3,255	4,612	5,828	+1,357	+1,216
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 1,0$	1,554	2,106	2,608	+0,552	+0,502
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,086	0,125	0,018	+0,039	-0,107
Коефіцієнт покриття запасів	$\geq 1,0$	3,024	4,686	2,961	+1,662	-1,725
Чистий оборотний капітал	Підвищення	1192862	1516971	2155986	+324109	+639015

– показник швидкої ліквідності протягом 2019-2021 рр. має тенденцію до зростання, а саме з 2019 р. по 2020 р. зріс на 1,058, а з 2020 р. по 2021 р. – на 0,594. Загалом значення даного показника значно перевищує нормативне (3,830), що вказує на високий рівень розрахункової та майнової платоспроможності підприємства, а також низький фінансовий ризик та хороші потенційні можливості для залучення додаткових фінансових коштів;

– значення коефіцієнта загальної ліквідності протягом досліджуваного періоду зросло з 3,255 до 5,828, що значно перевищує 1, тому можна зробити

висновок про те, що підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам. З позиції кредиторів підприємства такий варіант формування оборотних коштів є найбільш прийнятним. Однак, з погляду керівництва, значне нагромадження запасів на підприємстві, відволікання коштів у дебіторську заборгованість може бути пов'язане з неефективним управлінням активами. У той же час підприємство, можливо, не повністю використовує свої можливості з одержання кредитів;

– коефіцієнт критичної ліквідності має динаміку зростання, порівняно з 2019 р. на кінець 2020 р. збільшився на 0,552, а на кінець 2021-го порівняно з 2020 р. – на 0,502. Значення даного показника протягом всього періоду відповідає нормативному, що говорить про можливість погашення підприємством поточних зобов'язань;

– коефіцієнт платоспроможності на кінець досліджуваного періоду має досить низький показник (0,018), тобто на підприємстві існує ймовірність невиконання боргових зобов'язань;

– показник покриття запасів протягом 2019-2021 рр. не має стабільної динаміки, а саме на кінець 2020 р. порівняно 2019 р. зріс з 3,024 до 4,686, а станом на кінець 2021 р. зменшився до 2,961. При цьому значення відповідає нормативному, що вказує на достатність джерел фінансування для створення виробничих запасів. Але якщо динаміка зниження показника, що аналізується, зберігатиметься в подальшому, це призведе до погіршення фінансового стану підприємства, в гіршому випадку – до його банкрутства;

– чистий оборотний капітал в період з 2019-2021 рр. має позитивне значення, тобто підприємство здатне погасити свої короткострокові фінансові зобов'язання за рахунок оборотних коштів. А динаміка зростання може свідчити про збільшення ліквідності суб'єкта господарювання та підвищення його кредитоспроможності.

При аналізі вищеперерахованих показників виявлено, що більшість мають тенденцію до зниження, а це дає змогу виявити порушення платоспроможності підприємства, що створює загрозу непокриття витрат та

невиконання зобов'язань у майбутньому. Тому керівникам підприємства необхідно розробити план по підвищенню фінансового стану підприємства, що зможе зміцнити і підвищити ліквідність та платоспроможність.

Для повного розуміння ситуації з платоспроможністю на підприємстві потрібно оцінити фінансову, яка взаємопов'язується із його перспективною платоспроможністю. Проведення оцінки фінансової стійкості підприємства поєднує застосування об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства і визначення на цій основі його фінансової стабільності й незалежності. Для змістовного аналізу розрахуємо абсолютні та відносні показники фінансової стійкості.

У висновку результатів, які зображено у табл. 2.6, показники забезпеченості запасів джерел їх фінансування є більшими нуля, саме по цій причині ХХХ можна охарактеризувати як підприємство з абсолютною фінансовою стійкістю. Такий висновок означає, що для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу, тобто у майбутньому платоспроможність буде забезпечена.

Також на забезпечення власними ресурсами вказує позитивне значення запасів фінансової стійкості, яке становить 173 дні на кінець 2019 р. і до кінця 2021 р. збільшилось на 104 дні, а надлишок основних джерел покриття на 1 грн запасів у 2021 р. дорівнює 2,46 грн, що більше на 0,68 грн порівняно з 2019 р.

Аналізуючи фінансову стійкість доцільно розрахувати показники структури джерел формування капіталу. За проведеним аналізом у табл. 2.7 коефіцієнт фінансової автономії впродовж 2019-2021 рр. зріс з 0,694 до 0,775, крім того знаходиться в межах оптимального значення. Така динаміка свідчить про фінансову стійкість і незалежність від зовнішніх кредиторів підприємства. Зважаючи на це можна сказати, що підприємство може всі свої зобов'язання і забезпечення покрити за рахунок власних джерел фінансування.

Таблиця 2.6

Абсолютні показники фінансової стійкості ХХХ за 2019-2021 рр.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. від 2019 р.
1. Наявність власних коштів	613705	1018598	1604591	990886
2. Наявність власних та довгострокових коштів	1192876	1518292	2156642	963766
3. Наявність загальних коштів	1344349	1518292	2156642	812293
4. Запаси	484167	413607	623651	139484
5. Надлишок/дефіцит власних коштів (р. 1- р. 4)	129538	604991	980940	851402
6. Надлишок/дефіцит власних та довгострокових позикових коштів (р. 2-р. 4)	708709	1104685	1532991	824282
7. Надлишок/дефіцит загальних коштів (р. 3 - р. 4)	860182	1104685	1532991	672809
8. Запас стійкості фінансового стану, днів (р. 7*360/Ф №2 р. 2000)	173	233	277	104
9. Надлишок/дефіцит основних джерел покриття на 1 грн. запасів (р. 7-р. 4)	1,78	2,67	2,46	0,68

Показник концентрації позикового капіталу у 2019 р. становить 0,306 і до кінця 2021 р. знизився до 0,225, тобто з оптимального значення скоротився до достатньо низького. Негативна динаміка даного коефіцієнта вказує на те що досліджуване підприємство зменшує використання свого фінансового та виробничого потенціалу. Отже за подальшого пониження коефіцієнта концентрації позикового капіталу необхідно шукати шляхи залучення додаткових позикових коштів.

Наступним розрахованим показником є коефіцієнт фінансового ризику, значення якого знаходиться в межах нормативного, але скорочення (з 0,440 до 0,290) понижує ризик вкладення капіталу в це підприємство.

Значення коефіцієнта фінансової стабільності протягом 2019-2021 рр. збільшується і станом на кінець 2021 р. дорівнює 3,45, що достатньо більше нормативного.

Таблиця 2.7

Показники структури джерел формування капіталу ХХХ за 2019-2021 рр.

Показники	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
					2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.
Коефіцієнт фінансової автономії	$\geq 0,5$	0,694	0,750	0,775	0,056	0,025
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$< 0,5$	0,306	0,250	0,225	-0,056	-0,025
Коефіцієнт фінансового ризику	< 1	0,440	0,333	0,290	-0,107	-0,043
Коефіцієнт фінансової стабільності	≥ 1	2,272	3,002	3,450	0,730	0,448
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зниження	0,187	0,153	0,138	-0,034	-0,015
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	Зниження	0,523	0,543	0,553	0,020	0,010
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	Підвищення	0,477	0,457	0,447	-0,020	-0,010
Коефіцієнт страхування бізнесу	Підвищення	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт страхування власного капіталу	Підвищення	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт страхування зареєстрованого капіталу	Підвищення	0,243	0,243	0,243	0,000	0,000

Високе значення показника може вказувати на неповне використання потенціалу, тобто для підвищення ефективності своєї діяльності підприємство здійснює за рахунок залучення позикових коштів.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів впродовж досліджуваного періоду має динаміку зниження, а саме на кінець 2020 року показник понизився на 0,034, а на кінець 2021 р. – на 0,015. В даному випадку таке зниження показників є оптимальним, так як зменшується залежність від зовнішніх джерел фінансування. Але з боку кредиторів та інвесторів падає довіра до підприємства, а також знижується його інвестиційна активність за рахунок залучення довгострокових кредитів.

Незначне підвищення коефіцієнта довгострокових зобов'язань і забезпечень з 0,523 у 2019 р. до 0,553 у 2021 р. говорить про можливе зростання

залежності від довгострокових зобов'язань і забезпечень у майбутньому. А відповідно незначне зниження коефіцієнта поточних зобов'язань і забезпечень з 0,477 до 0,447 вказує на зменшення залежності підприємства від поточних зобов'язань і забезпечень у подальшій перспективі. Невелика динаміка вищевказаних показників у подальшому може негативно вплинути на оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Наступні показники це коефіцієнти страхової стабільності, які за даними розрахунків вказують на відсутність резервного капіталу відповідно до всього капіталу та власного, а відповідно до зареєстрованого, резервний капітал становить 24,3%, але відсутність динаміки свідчить про те, що підприємство його не поповнює.

Для повного аналізу фінансової стійкості підприємства також розрахуємо показники стану оборотних активів та показники стану основного капіталу.

Результати виконаних розрахунків (табл. 2.8) дозволяють зробити наступні висновки:

– протягом досліджуваного періоду коефіцієнт маневреності власного капіталу з 2019 р. і на кінець 2020 р. на 0,125, а з 2020 р. на кінець 2021 р. – на 0,097. Крім того показники знаходяться в межах нормативного значення, а це свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Тенденція зростання цього показника вказує на те, що підприємство може мати більше можливостей фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності;

– станом на 2021 р. показник забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами становить 0,617, а це більше на 0,261 ніж у 2019 р. Оптимальне значення говорить, що дане підприємство здатне самостійно фінансувати поточну діяльність;

– також про високий рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами свідчить значення коефіцієнта забезпеченості запасів власними оборотними коштами. За даним показником спостерігається динаміка зростання, протягом 2019-2021 рр. він зріс від 1,078 до 1,825. А це вказує про

підвищення стійкості компанії в середньостроковій перспективі і про зниження залежності від короткострокових джерел фінансування;

Таблиця 2.8

Показники стану оборотних активів ХХХ за 2019-2021 рр.

Показники	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
					2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	0,244	0,369	0,466	0,125	0,097
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	$\geq 0,1$	0,356	0,526	0,617	0,170	0,091
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	$\geq 0,5$	1,078	1,784	1,825	0,706	0,041
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,074	0,052	0,005	-0,022	-0,047

– розрахунок показника маневреності власних оборотних коштів має невтішні результати. У 2019 р. значення показника становить 0,074 і станом на 2021 р. він скорочується до 0,005. Подальше скорочення може призвести до порушення стійкості підприємства. У перспективі підприємство не матиме можливості самостійно формувати оборотний капітал і фінансувати свої оборотні активи тільки за рахунок власного капіталу. Також це збільшить залежність від позикового капіталу, що зумовлюється створенням середньо- і довгострокових ризиків.

Проаналізувавши показники стану основного капіталу (табл. 2.9) спостерігаємо, що коефіцієнт майна виробничого призначення значних змін не зазнав, але на кінець 2021 р. знизився на 0,019 порівняно з 2019 р. Загалом зменшення свідчить про зниження виробничого потенціалу. Потрібно відмітити що за такої динаміки і надалі, підприємству буде необхідне поповнення власного капіталу, або залучення довгострокових позикових коштів для збільшення майна виробничого призначення.

**Показники стану основного капіталу ХХХ
за 2019-2021 рр.**

Показники	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
					2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,463	0,444	0,444	-0,019	0,000
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	Підвищення	0,207	0,180	0,141	-0,027	-0,039
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,178	0,286	0,370	0,108	0,084
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	0,904	1,112	1,416	0,208	0,304

Наступним розрахованим показником є коефіцієнт реальної вартості основних засобів який на кінець досліджуваного періоду становить 0,141 і порівняно з 2019 р. знизився на 0,066, що показує зниження частки основних засобів у валюті балансу, а також зменшується забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва. Коефіцієнт нагромадження амортизації також має негативну динаміку, тобто з 0,178 у 2019 р. зріс до 0,37 у 2021 р., внаслідок чого рівень зношеності основних засобів і нематеріальних активів підвищується і спостерігається погіршення функціонального стану необоротних активів підприємства.

Значення коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів впродовж 2019-2021 рр. зростає з 0,904 до 1,416, тобто на кінець досліджуваного періоду на 1 грн необоротних активів припадає 1,42 грн оборотних. Загалом в результаті аналізу підвищується рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами.

2.3. Вплив прибутку, дебіторської заборгованості та грошових активів на рівень платоспроможності

В економічній літературі виділяють безліч факторів впливу на платоспроможність, тому запропоновано розподіляти їх на дві групи: фактори, що визначають розмір і склад поточних активів, і фактори, що визначають розмір і склад короткострокових пасивів. За даним підходом одним із базисних факторів впливу на рівень платоспроможності є формування прибутку та його використання. Рентабельність – це відносний показник прибутковості, що характеризує ефективність господарської та фінансової діяльності підприємства. На короткострокову ліквідність або платоспроможність підприємства впливає його здатність генерувати прибуток. У зв'язку з цим розглядається такий аспект діяльності підприємства як рентабельність, тому у табл. 2.10 (Додаток 3) проаналізуємо її показники.

За результатами аналізу показників рентабельності та окупності, більшість з них мають позитивну динаміку. Загалом спостерігається підвищення показників основної, операційної та господарської діяльності в цілому. Зокрема в 2019 р. на 1 грн операційних витрат було отримано 6,2 грн відповідного прибутку, а до кінця досліджуваного періоду даний показник збільшився до 35 грн. Така ж ситуація склалася і з наступним показником – на 1 грн витрат господарської діяльності отримано 2,1 грн прибутку, а станом на 2021 р. прибуток на 1 грн витрат зріс до 27,9 грн. Це вказує на випереджальне зростання фінансових результатів порівняно зі зростанням витрат.

Позитивною є також динаміка більшості показників окупності витрат, серед яких зменшився лише коефіцієнт окупності адміністративних витрат із 48,8 до 46,8. Збільшення значень інших коефіцієнтів окупності витрат свідчить про зростання рівня окупності виробничих, операційних та витрат на збут.

За показниками рентабельності реалізованої продукції також спостерігається збільшення. Наприклад, рентабельність продажу на кінець досліджуваного періоду підвищилася з 7 % до 9,9 %. Також позитивну

динаміку мають показники рентабельності та окупності капіталу. Таким чином загальна рентабельність сукупного капіталу збільшилась з 1,4 % у 2019 р. до 16,9 % у 2021 р., а загальна рентабельність власного капіталу збільшилась з 2,2 % до 22,1 %. Значення показників загальної і чистої рентабельності збігаються, так як на підприємстві відсутні витрати з податку на прибуток. Період окупності сукупного капіталу скоротився на 64 роки, тобто на кінець 2021 р. становить 5,9 років, а власного капіталу – на 41,5 роки і становить 4,5 роки.

Наслідком позитивної динаміки значень показників рентабельності та окупності стало випереджальне підвищення результативних показників доходів і фінансових результатів порівняно зі зростанням витрат і капіталу.

Ще одним важливим фактором, що визначає платоспроможність підприємства є раціональне управління дебіторською заборгованістю підприємства. Підприємство має неухильно дотримуватись строків сплати дебіторської заборгованості та не допускати її прострочення шляхом застосування фінансових санкцій до осіб, які допустили порушення. Позитивним фактором є скорочення періоду обороту дебіторської заборгованості. Виходячи з цього далі визначимо рівень впливу дебіторської заборгованості на платоспроможність досліджуваного підприємства за допомогою аналізу за показниками у табл. 2.11 (Додаток І).

Показники комплексного оцінювання дебіторської заборгованості ХХХ в більшості випадків мають динаміку підвищення, а така динаміка має негативний вплив на платоспроможність та фінансовий стан в цілому. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості в період 2019-2021 рр. скоротився з 1,754 до 1,324 (на 24,5 %), а тривалість одного обороту заборгованості зростає до 271,9 дня, тобто на 66,6 днів. З цієї причини відбулося збільшення середньорічної величини дебіторської заборгованості на 47,3 % в умовах підвищення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Частка дебіторської заборгованості в майні станом на 2021 р. зростає до 37,1 %, тобто на 10,2 % порівняно з 2019 р., а частка в оборотних активах – на

8,8 %. Протягом досліджуваного періоду на підприємстві погіршився стан розрахунків з дебіторами, на це вказує зростання показника, що відображає відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу від реалізації продукції з 57 % до 75,5 %.

На кінець досліджуваного періоду у результаті випереджального зростання середньорічної величини поточної дебіторської заборгованості, яка зросла на 47,3 %, порівняно зі скороченням середньорічної величини поточної кредиторської заборгованості, зниження якої відбулося на 0,2 %, коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської заборгованості та поточної кредиторської заборгованості збільшився з 2,536 до 3,741. Тобто якщо у 2019 р. на 1 грн поточної кредиторської заборгованості припадало 2,54 грн поточної дебіторської заборгованості, то 2021 р. на 1 грн припадає 3,74 грн, що на 47,5 % більше. Як свідчить дослідження економічної літератури, порушення балансу дебіторської та кредиторської заборгованостей призведе до зміни тривалості фінансового циклу, що зумовить або вивільнення оборотних коштів, або їхню нестачу, яка потребуватиме додаткового залучення фінансових ресурсів у формі кредитів чи власного капіталу, а це збільшує залежність підприємства від кредиторів внаслідок чого погіршується стан платоспроможності.

Виникнення дебіторської заборгованості призводить до часткового вилучення оборотних засобів підприємства, що зумовлює їхню нестачу для подальшого ведення операційної, і як наслідок призводить до погіршення платоспроможності підприємства.

Стан платоспроможності підприємства безпосередньо залежить від розміру наявних грошових коштів підприємства. Але величина залишків грошових коштів на рахунках підприємства не повинна перевищувати розміри, необхідні для здійснення нормального процесу господарської діяльності, тому що надмірне їх зростання свідчить про неефективне управління коштами, що може негативно позначитись на результатах діяльності підприємства. Аналіз грошових потоків має на меті визначення причин дефіциту або профіциту

грошей для оптимізації процесів розподілу коштів та забезпечення платоспроможності підприємства.

Перед початком оптимізації грошового потоку проаналізуємо в табл. 2.12 ефективність руху грошових коштів на підприємстві за окремими видами діяльності.

Таблиця 2.12

**Аналіз руху грошових коштів ХХХ
за 2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	440109	299681	648544	208435
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	131660	-152558	191494	59834
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-528214	-139055	-888499	-360285
Чистий рух коштів за звітний період	43555	8068	-48461	-92016
Залишок коштів на початок року	2513	45607	52464	49951
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	-461	-1211	4229	4690
Залишок коштів на кінець року	45607	52464	8232	-37375

Чистий рух коштів від операційної та інвестиційної діяльності зросли на 208435 тис. грн. та 59834 тис. грн. відповідно, а чистий рух коштів від фінансової діяльності скоротився на 360285 тис. грн. З урахуванням показників чистого руху коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності чисте надходження грошових коштів у 2019 р. становило 43555 тис. грн, а в 2021 р. знизилося на 92016 тис. грн. Залишок коштів на кінець року збільшився з 2513 до 52464 тис. грн, або на 49951 тис. грн, що відповідає інформації балансів. Отже, спостерігається погіршення ефективності руху грошових коштів на підприємстві за фінансовою діяльністю.

Для одержання інформації відносно впливу грошових коштів на стан ліквідності й платоспроможності підприємства використаємо абсолютні та відносні показники грошових потоків.

В результаті аналізу показників, зображених в табл. 2.13 показник грошового потоку (Cash-Flow) збільшився з 335621 тис. грн у 2019 р. до 960092 тис. грн у 2021 р., тобто на 624471 тис. грн. Такому підвищенню посприяло значне зростання чистого прибутку. Станом на 2021 на підприємстві відсутні довгострокові кредити, але до кінця досліджуваного період відбулося їх залучення, сума яких становить 10886 тис. грн. Натомість відбулося зменшення короткострокових кредитів і станом на 2021 р. вони відсутні. В період 2019-2021 рр. відбулось зменшення грошей та їх еквівалентів на 49951 тис. грн (82 %).

Впродовж досліджуваного періоду чистий грошовий потік скоротився у 2,1 рази, а показник приросту запасів зріс у 1,7 р., що вплинуло на підвищення коефіцієнта достатності чистого грошового потоку, який збільшився на 71,9 %.

У 2021 р. коефіцієнт достатності Cash-Flow порівняно з 2019 р. збільшився у 2,2 р. Причиною такої динаміки стало збільшення грошового потоку у 1,9 р. та зменшення заборгованості на 45101 тис. грн.

Коефіцієнт співвідношення Cash-Flow і поточної кредиторської заборгованості протягом періоду 2019-2021 рр. має динаміку збільшення – з 0,931 до 2,282. Це пояснюється тим, що темп приросту грошового потоку (у 1,9 р.) значно переважають темп приросту поточної кредиторської заборгованості (на 16,8 %).

Коефіцієнт ефективності грошових потоків станом на кінець 2021 р. зріс на 0,137 (12,7 %), та на протязі всього досліджуваного періоду значення показника є вищим за одиницю, що говорить про раціональні пропорції руху коштів на підприємстві.

На основі результатів комплексної оцінки платоспроможності ХХХ спостерігаються як позитивні так і негативні зміни основних складових та показників. Зокрема спостерігається випереджальне зростання частки оборотних активів над зростанням необоротних та над поточною кредиторською заборгованістю, зменшення залежності від довгострокових і поточних зобов'язань і забезпечень, велика різниця між поточною дебіторською та кредиторською заборгованістю, перевищення темпів приросту

дебіторської заборгованості перебільшують темпи приросту оборотних активів та майна в цілому.

За аналітичними даними показників платоспроможності можна говорити про погіршення становища підприємства, тобто про його неможливість погашення боргів у негайному випадку, а також неефективне управління активами та використання свого фінансового та виробничого потенціалу.

Але крім того досліджуване підприємство має потенційні можливості для залучення додаткових фінансових коштів також достатньо власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних, характеризується зниженням залежності від короткострокових джерел фінансування. До того ж підприємство має позитивну динаміку значень показників рентабельності та окупності. Загалом існують великі шанси підвищення платоспроможного стану.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Забезпечення платоспроможності підприємства

Складні умови, що виникли на сьогодні у сфері економіки вимагають пошуку шляхів забезпечення підтримки фінансового стану підприємства. У зв'язку з цим головними цілями стають оцінка платоспроможності та розробка заходів її підтримки для забезпечення фінансового стану суб'єкта господарювання.

При розробці шляхів забезпечення стабільності діяльності суб'єктів господарювання в ринковому економічному середовищі застосовуються результати розрахунку і факторного аналізу показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості. Таким чином для початку у табл. 3.1 (додаток Л) розрахуємо поріг рентабельності та запас фінансової стійкості.

За проведення оцінки показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості у табл. 3.1, станом на 2021 р. операційний дохід зріс на 613807 тис. грн і становить 3123170 тис. грн, а операційні витрати скоротилися до 2313010 тис. грн (на 49221 тис. грн). Внаслідок цього відбулося значне зростання прибутку від операційної діяльності – на 663028 тис. грн, або у 4,5 р. У складі операційних витрат змінні зросли на 318962 тис грн (на 24,25%), а постійні знизились на 368183 тис. грн (на 35,17%).

Поріг рентабельності має значну частку в операційному доході, але, як показана на рис. 3.1, протягом досліджуваного періоду показник порогу рентабельності скоротився на 776511 тис. грн (на 35,29 %) відповідно його частка також скоротилася. Тобто у 2019 р. на покриття операційних витрат використовувалася сума операційного доходу, яка становить 87,68 % від отриманого доходу, а в 2021 р. ця сума становить 45,58 % від доходу. Динаміка зменшення даного показника вказує на зміцнення фінансової стійкості

підприємства.

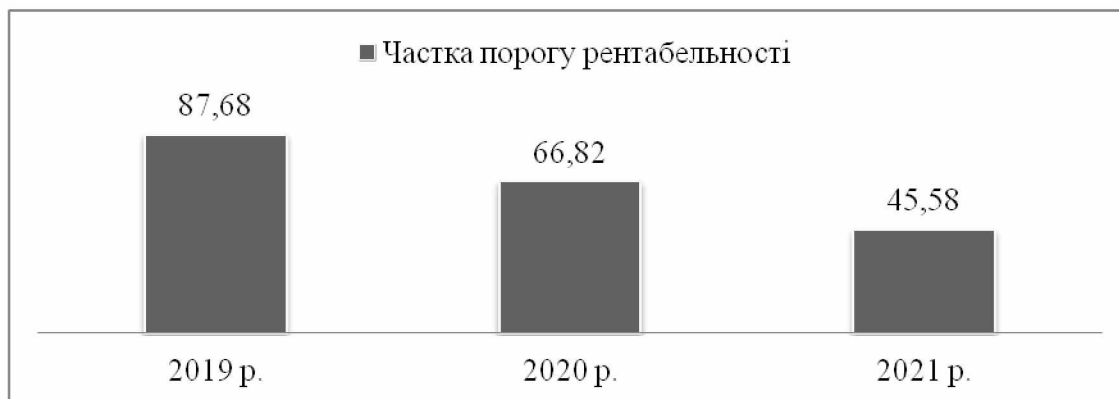

Рис. 3.1. Динаміка частки порогу рентабельності в операційному доході

Протягом 2019-2021 рр. запас фінансової стійкості має стрімке зростання, таким чином у 2021 р. значення показника становить 54,42 % і порівняно з 2019 р. він зріс на 42,09 %. Тобто ХХХ підвищує фінансову стійкість з погляду забезпечення прибутковості операційної діяльності, цим самим зменшує ризик настання збитковості.

Щоб провести факторний аналіз, скористаємося способом ланцюгових підстановок, за яким розрахуємо умовні значення результативного показника, для цього використаємо інформацію з табл. 3.1 (додаток Л).

1. Показник умовний 1:

$$ПР_{УМ1} = 3123170 * 1046807 / 3123170 - 1315424 = 1808526 \text{ тис. грн}$$

2. Показник умовний 2:

$$ПР_{УМ2} = 3123170 * 678624 / 3123170 - 1315424 = 1172431 \text{ тис. грн.}$$

Далі визначимо загальну зміну показника порогу рентабельності у 2021 р. порівняно з 2019 р., тис. грн:

$$\Delta ПР = 1423617 - 2200128 = -776511$$

у тому числі за розрахунок факторів:

1. операційного доходу:

$$\Delta ПР_{ОД} = 1808526 - 2200128 = -391602$$

2. постійних витрат:

$$\Delta ПР_{ПВ} = 1172431 - 1808526 = -636095$$

3. змінних витрат:

$$\Delta \text{ПР}_{\text{ЗВ}} = 1423617 - 1172431 = +251186$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ПР} = -391602 + (-636095) + 251186 = -776511$$

Таким чином зменшення порогу рентабельності в 2021 р. на 146733 тис. грн порівняно з 2020 р., відбулося внаслідок збільшення змінних витрат, які в свою чергу зросли з 1315424 тис. грн до 1634386 тис. грн (на 24,25 %). Тобто змінні витрати стали головним фактором зниження порогу рентабельності.

За способом ланцюгових підстановок розрахуємо умовні значення показника запасу фінансової стійкості, використовуючи для цього інформацію табл. 3.1, %:

1. Показник умовний 1:

$$\text{ЗФС}_{\text{УМ1}} = (3123170 - 1046807 - 1315424 / 3123170 - 1315424) * 100 = 42,1$$

2. Показник умовний 2:

$$\text{ЗФС}_{\text{УМ2}} = (3123170 - 678624 - 1315424 / 3123170 - 1315424) * 100 = 62,5$$

Визначимо загальну зміну показника запасу фінансової стійкості в 2021 р. порівняно з 2019 р., %:

$$\Delta \text{ЗФС} = 54,4 - 12,3 = 42,1$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. операційного доходу:

$$\Delta \text{ЗФС}_{\text{ОД}} = 42,1 - 12,3 = 29,8$$

2. постійних витрат:

$$\Delta \text{ЗФС}_{\text{ПВ}} = 62,5 - 42,1 = 20,4$$

3. змінних витрат:

$$\Delta \text{ЗФС}_{\text{ЗВ}} = 54,4 - 65,5 = -8,0$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЗФС} = 29,8 + 20,4 + (-8,0) = 42,1$$

За проведеним аналізом впродовж 2019-2021 рр. запас фінансової стійкості зріс з 12,32 % до 54,42 %. Найбільше такому зростанню посприяло зменшення постійних витрат, які скоротились на 368183 тис. грн (на 35,17 %),

та збільшення операційного доходу, який підвищився на 613807 тис. грн (на 24,46 %). Отже, зростання операційного доходу та зниження постійних витрати стало фактором оптимальної динаміки запасу фінансової стійкості.

Для визначення шляхів забезпечення платоспроможного стану підприємства, а також своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу потрібно виявити можливі ознаки неплатоспроможності підприємства. Для цього доцільно визначати три стадії неплатоспроможності: поточну, критичну та надкритичну.

За інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» визначимо чи наявні ознаки поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності на підприємстві (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Визначення ознак поточної, критичної та надкритичної
неплатоспроможності ХХХ за 2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-)
1. Довгострокові фінансові інвестиції	60	-	9867	+9807
2. Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-
3. Гроші та їх еквіваленти	45607	52464	8232	-37375
4. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	579157	499694	551395	-27762
5. Поточні зобов'язання і забезпечення	528994	419991	446518	-82476
6. Показник поточної неплатоспроможності, тис. грн (п.1+п.2+п.3-п.4-п.5)	1153818	972149	1016012	-137806
7. Коефіцієнт покриття	3,255	4,612	5,828	+2,573
8. Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,356	0,526	0,617	+0,260
9. Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток), тис. грн	54361	271354	684338	+629977

В результаті визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності (табл. 3.2) станом на 2021 р. показник поточної

неплатоспроможності становить 1016012 тис. грн, порівняно з 2019 р. показник скоротився на 137806 тис. грн, що пояснюється зниженням грошей та їх еквівалентів (на 37375 тис. грн), довгострокових зобов'язань та забезпечень (на 27762 тис. грн) та поточних зобов'язань та забезпечень (на 82476 тис. грн.) але порівняно з 2020 р. помітне зростання показника. Такі зміни пов'язані з найнижчою сумою довгострокових і поточних зобов'язань та забезпечень в у 2019 р., а також відсутністю довгострокових фінансових інвестицій. Загалом показник поточної неплатоспроможності має позитивне значення, тобто воно не є боржником і вважається платоспроможним.

За досліджуваній період показник покриття має значення більше одиниці, а показник забезпечення власними засобами – більше 0,1, а також підприємство отримує чистий прибуток. Такі результати вказують на відсутність ознак критичної і надкритичної платоспроможності, крім того дані показники мають динаміку зростання: коефіцієнт покриття збільшився на 2,573, а коефіцієнт забезпечення власними засобами – на 0,260. Тобто це говорить про підвищення рівня платоспроможності господарюючого суб'єкта.

Встановлення фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильного і своєчасного реагування на неї. Для прогнозування можливого банкрутства підприємства передбачено критерії оцінювання структури балансу.

За даним балансу ХХХ структура балансу визнається задовільною, а підприємство платоспроможним, так як коефіцієнт загальної ліквідності (K_1) та коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (K_2) мають оптимальні значення протягом періоду 2019-2022 рр. і виконується наступна умова:

$$K_1 \geq 1,0 \text{ і } K_2 \geq 0,1$$

В такому випадку наступним етапом у табл. 3.3 розрахуємо коефіцієнт втрати платоспроможності.

У результаті показник втрати платоспроможності станом на 2021 р. зріс до 3,697, тобто є більшим одиниці, що говорить про реальну можливість підприємства не втратити платоспроможність протягом найближчого кварталу.

Крім того зростання у динаміці вказує на підвищення рівня платоспроможності підприємства.

Таблиця 3.3

**Оцінювання структури балансу та перспектив втрати
платоспроможності ХХХ за 2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-)
Коефіцієнт покриття	3,255	4,612	5,828	2,573
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,356	0,526	0,617	0,260
Коефіцієнт втрати платоспроможності	x	3,299	3,697	0,399

Мобілізація внутрішніх резервів фінансової стабілізації спрямована на поліпшення (або відновлення) платоспроможності й ліквідності підприємства і може здійснюватися за такими напрямками: реструктуризація активів; зменшення (заморожування) витрат; збільшення виручки від реалізації.

Розрахуємо оптимальну структуру капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності для ХХХ в табл. 3.4 (додаток М).

Як видно з розрахунків в табл. 3.4, оптимальний варіант шостий, тобто сума власного капіталу становить 3442538 тис. грн та сума позикового капіталу – до 9000 тис. грн. При цьому коефіцієнт прибутковості власного капіталу становить 4,62 %. Також бачимо, що у разі росту частки позичкового капіталу внаслідок збільшення ризику (росту процентної ставки за кредитом) рентабельність власного капіталу знижується.

За аналітичними даними можна говорити, що на підприємстві в найближчому часі не існує ризику втрати платоспроможності, крім того відбувається підвищення платоспроможного стану та зміцнення фінансового стану. Також підприємство має оптимальну структуру балансу.

3.2. Оптимізація руху грошових потоків

У нинішній економічній ситуації існує проблема нестабільності фінансового стану підприємства та погіршення його результатів. Проблема нестачі коштів, обмеження та інвестиційної поточної діяльності призводить до порушення балансу грошових потоків, перебільшення тривалості. У результаті компанії все частіше залучають і використовують зовнішні джерела фінансування. Такі обставини вимагають процесу оптимізації структури капіталу та аналіз ефективності грошових потоків на підприємстві.

Застосування механізму фінансового левериджу дає змогу визначити оптимальну структуру капіталу, яка забезпечує максимальний рівень фінансової рентабельності. Отже, на сучасному етапі доцільним є використання позичкових коштів.

Проаналізуємо ефект фінансового важеля для ХХХ в табл. 3.5 (додаток Н).

Інформація наведена в табл. 3.5, свідчить, що частка позикового капіталу становить 12,4 %. Значення плеча фінансового важеля показує, що в підприємстві на 1 грн власного капіталу припадає 0,008 грн позикового капіталу.

В період погіршення кон'юнктури товарного ринку зменшується обсяг реалізації продукції, тобто зменшується і розмір валового прибутку підприємства від операційної діяльності. В нашому випадку використання підприємством позиченого капіталу призводить до позитивного ефекту. За результатами розрахунків, ефект фінансового важеля становить 12 відсоткових пунктів, тобто спостерігається збільшення рентабельності власного капіталу. Рівень фінансового важеля показує, що при зменшенні прибутку на 1 % рентабельність капіталу знизиться на 0,008 відсоткових пунктів.

Рівень фінансового важеля показує, що на підприємстві на 1 % приросту прибутку від господарської діяльності припадає 0,008 відсоткових пунктів приросту рентабельності власного капіталу.

Для збільшення грошових надходжень підприємства необхідно планувати стан грошових надходжень і витрат. Для цього необхідно скласти платіжний календар.

На поточний господарський рік розробляємо план надходження і витрачання грошових засобів за наступних умов:

1. Залишок грошових коштів на початок року приймається на рівні 3 % від величини чистого доходу (виручки) від реалізації продукції:

$$\text{ЗГК} = 0,03 * \text{Ч}_\text{д} = 0,03 * 1992108 = 59763,24 \text{ тис. грн.}$$

2. Доходи від реалізації майна визначаються на рівні 5 % від суми чистого доходу (виручки) від реалізації продукції:

$$\text{ДРМ} = 1992108 * 0,05 = 99605,4 \text{ тис. грн.}$$

3. Доходи від стягнення простроченої дебіторської заборгованості приймаються на рівні обсягів середньорічної дебіторської заборгованості у звітному періоді:

$$\text{ДСДЗ} = \text{АДЗ} = 1504367 \text{ тис. грн.}$$

4. Інші джерела надходження приймаються на рівні значень «Інших операційних доходів» плану доходів і витрат по основній господарській діяльності:

$$\text{ІДН} = 1131062 \text{ тис. грн.}$$

5. Витрачання грошових коштів на закупку сировини, матеріалів, напівфабрикатів приймається на рівні собівартості продукції плану доходів і витрат:

$$\text{В}_\text{с} = 1794144 \text{ тис. грн.}$$

6. Інші витрати операційної діяльності:

$$\text{Ін. Опер. Витр.} = \text{АВ} + \text{ВЗ} + \text{ІОВ} = 42539 + 84269 + 392058 = 518866 \text{ тис. грн.}$$

7. Витрати на сплату податків приймаються на рівні 18 % від планового прибутку від звичайної діяльності:

$$\text{Под} = 810160 * 18 \% = 145828,8 \text{ тис. грн.}$$

8. Витрати на інші цілі приймаються на рівні 2 % від суми собівартості продукції:

$$B_{\text{ц}}=1794144 * 0,02=35882,88 \text{ тис. грн.}$$

9. Залишок грошових коштів на кінець періоду визначається по даним оборотного балансу таким чином:

$$\text{ЗКП} = 59763,24 + 99605,4 + 1504367 + 1131062 + 1992108 - 1794144 - 518866 - 35882,88 - 145828,8 = 2292183,96 \text{ тис. грн.}$$

Розраховані суми надходження та витрачання грошових засобів ХХХ відобразимо у вигляді табл. 3.6 (Додаток О).

На основі зіставлення грошових надходжень і витрат визначається дефіцит чи надлишок грошових коштів у плановому періоді. Надлишок коштів спрямовується, як правило, на фінансування додаткових інвестицій, погашення довгострокових позичок чи виплату дивідендів. У разі дефіциту фінансового бюджету слід вжити заходів щодо додаткового залучення ресурсів із зовнішніх джерел чи зменшення видаткової частини, в т.ч. шляхом реструктуризації заборгованості, використання лізингу замість купівлі основних засобів тощо.

Отже, плановими розрахунками встановлено, що в результаті здійснення запропонованих заходів по оптимізації надходжень і витрачань грошових засобів, підприємство в результаті здійснення виробничо-комерційної діяльності у плановому році матиме 552689,94 тис. грн у вигляді надходжень, з яких планується витратити 240317,7 тис грн. З урахуванням залишку на початок планового року, підприємство матиме досить великі резерви грошових коштів на кінець планового період у сумі 309065,5 тис. грн.

Для одержання інформації про ефективність використання грошових потоків, в табл. 3.7 (додаток П) розраховано показники рентабельності грошових потоків.

Показники рентабельності грошових потоків визначаються різноспрямованим характером. Так значення рентабельності залишку грошових коштів станом на 2021 р. в розрахунку на 1 грн середнього залишку грошей та їх еквівалентів було одержано 22,55 грн чистого прибутку, що порівняно з 2019 р. більше на 20,29 грн. Це є результатом переважання темпу зростання чистого прибутку (у 11,2 р.) над темпом зростання середнього залишку грошей та їх

еквівалентів (у 9,5 р.).

Внаслідок переважання зростання чистого прибутку порівняно над зростанням додатніх і від'ємних грошових потоків, рівень отриманих грошових потоків зріс з 9,5 % до 81,5 %, а рівень витрачених грошових коштів – з 10,3 % до 77 %.

У 2019 р. на 1 грн чистого грошового потоку отримано 1,3 грн, а до кінця досліджуваного періоду внаслідок зниження чистого грошового потоку на 92017 тис. грн, рівень чистого грошового потоку знизився на 15,36 грн. За показником рентабельності на основі грошового потоку також відбулось зниження. На 1 грн чистого доходу від реалізації продукції у 2019 р. було отримано 2,4 коп. і до кінця 2021 р. рівень даного показника скоротився на 4,9 коп. Динаміка останніх двох показників вказує на зниження ефективності використання грошових потоків на підприємстві. Такий висновок в майбутньому також може підтвердитись збільшенням рівня витрачених грошових коштів, так як від'ємні грошові потоки мають динаміку зростання.

Математичний алгоритм розрахунку оптимального розміру максимального (C_{\max}) і середнього (C) розмірів залишку грошових засобів відповідно до моделі Баумоля має такий вигляд:

$$C_{\max} = \sqrt{(2 \times B_o \times \text{ПО}_{\text{ГО}}) \div B_d}; \quad (3.3)$$

$$C = C_{\max} \div 2, \quad (3.4)$$

де B_o – витрати по обслуговуванню однієї операції поповнення грошових засобів;

$\text{ПО}_{\text{ГО}}$ – запланований обсяг грошового обороту;

B_d – рівень втрат альтернативних доходів при зберіганні грошових коштів (середня ставка відсотку по короткостроковим фінансовим вкладенням, виражена десятковим дробом).

Згідно з формулою (3.3), взявши витрати на обслуговування однієї операції поповнення грошових активів (28,6 грн.), запланований обсяг грошового обороту, скоригований на дебіторську заборгованість

(81337 тис. грн.), а за рівень втрат альтернативних доходів при зберіганні грошових коштів – середню ставку відсотку по короткострокових депозитних вкладах (13,2 %), нами визначено максимальний розмір залишку грошових засобів (C_{max}) для ХХХ на 2022 р. – 187,7 тис. грн (табл. 3.6). Відповідно, середній розмір залишку грошових активів (C) становитиме 93,9 тис. грн.

Таблиця 3.7

Розрахунок оптимального залишку грошових коштів для ХХХ за моделлю Баумоля на 2019–2022 рр., тис. грн

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Планові значення на 2022 р.
Витрати на обслуговування однієї операції поповнення грошових активів	0,0243	0,0272	0,0278	0,0286
Обсяг грошового обороту, скоригований на дебіторську заборгованість	29657	44963	58463	81337
Середня ставка відсотка по короткострокових депозитних вкладах, %	19,6	21,4	17,2	13,2
Оптимальний розмір максимального залишку грошових коштів	85,8	106,9	137,5	187,7
Оптимальний розмір середнього залишку грошових коштів	42,9	53,5	68,8	93,9

Стабільність фінансового стану сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від раціонального використання грошових потоків, можливості задовольняти дефіцит та генерування їх у достатній кількості.

Найбільш ефективним методом оптимізації грошових потоків є «Система прискорення - уповільнення платіжного обороту», що ґрунтується на розробці заходів щодо прискорення пришвидшення оборотності оборотних коштів (табл. 3.8) з метою підвищення рівня платоспроможності підприємства.

Результатом цього процесу повинна стати система планів формування та використання грошових коштів у наступному звітному періоді.

Щоб оптимізувати грошові потоки ХХХ рекомендується скласти платіжний календар (табл. 3.9 (додаток Р)).

Даний платіжний календар показує, що в першій декаді квітня підприємство не може забезпечити своєчасних платежів за рахунок очікуваних надходжень грошових коштів, за другу декаду підприємству вдається знизити

дефіцит коштів, який створився в першій декаді. При складанні календаря на третю декаду підприємство запланувало одержання досить значної суми залишку коштів (81 тис. грн.).

Таблиця 3.8

Перелік заходів, щодо прискорення залучення коштів та уповільнення виплат коштів у короткостроковому періоді

Заходи, щодо прискорення залучення коштів	Заходи з уповільнення виплат коштів
Використання системи цінкових знижок для стимулювання часткової або повної передплати за товар	Використання організаційних заходів щодо уповільнення інкасації власних платіжних документів (застосування флоутера)
Заходи, щодо прискорення залучення коштів	Заходи з уповільнення виплат коштів
Стимулювання готівкових розрахунків	Збільшення термінів кредиторської заборгованості підприємства
Скорочення термінів надання товарного кредиту для основних покупців та вартості дебіторської заборгованості	Заміна придбання довгострокових активів, що вимагають відновлення, на їхню оренду (лізинг)
Застосування організаційних заходів щодо скорочення простроченої дебіторської заборгованості	Реструктуризація кредитного портфелю шляхом перетворення короткострокових кредитних зобов'язань у довгострокові
Застосування сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості (обліку і застави векселів, факторингу, форфейтингу)	
Прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції (часу перебування їх у шляху, у процесі реєстрації, у процесі зарахування грошей на розрахунковий рахунок і т.п.)	

Незбалансованість платіжного календаря спонукає підприємство негайно шукати резерви збільшення обсягу грошових надходжень як за рахунок прискорення відвантаження продукції, ліквідації недоліків у сфері розрахунків зі споживачами продукції, так і за рахунок зменшення (або тимчасового відкладання) певних витрат, налагодження партнерських стосунків з комерційними банками.

Одним із напрямів оптимізації грошових потоків є визначення оптимального залишку грошових коштів. Без правильного розрахунку фінансової потреби грошових коштів підприємство може залишитися без достатніх коштів для сплати процентів за кредит, розрахунків постачальників,

орендної плати, комунальних послуг тощо. Підприємство може стати на межі банкрутства, якщо воно не може погасити свої договірні зобов'язання. Одним із поширених способів визначення фінансової потреби підприємства є метод визначення мінімальної суми грошових коштів, що необхідні підприємству для здійснення запланованих операцій. Розрахунок мінімально необхідної суми грошових коштів представлений в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

**Розрахунок мінімально необхідної суми грошових коштів ХХХ за
2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Операційні витрати, тис. грн	1932640	1318150	1811843
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	1791554	1708303	1992108
Середні залишки грошових коштів, тис. грн	24060	49035,5	30348
Оборотність грошових коштів, разів (р.2/р.3)	74,46	34,83	65,64
Мінімально необхідна сума грошових коштів, тис. грн. (р.1/р.4)	25955,41	37845,25	27602,72

Результати розрахунків в табл. 3.10 показали, що спостерігається зниження оборотності грошових коштів з 74,46 обороту у 2019 р. до 65,64 обороту у 2021 р., а мінімально необхідна сума грошових коштів, навпаки, зросла з 25955,41 тис. грн до 27602,72 тис. грн за аналізований період.

Ефективне управління грошовими потоками сприяє отриманню додаткового прибутку, раціонально використовуючи тимчасово вільні залишки грошових коштів, що призводить до зниження ризику банкрутства підприємства.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі виконано узагальнення теорії та запропоновано рішення наукової роботи, що виражається в доведенні теоретико-методологічних основ формування механізму забезпечення платоспроможності підприємства та ідентифікації шляхів підвищення ефективності його реалізації. Проведене дослідження дозволило отримати наступні висновки.

1. Поняття «платоспроможність» досить складне і багатогранне, але проаналізувавши думку кожного з експертів в даній темі, можна зробити висновок, що підприємство може бути платоспроможним, якщо воно здатне розраховуватися з кредиторами та постачальниками як в короткостроковому так і в довгостроковому періоді, без затримок виплачувати заробітну плату своїм працівникам, своєчасно сплачувати податки державним службам, а також приваблювати висококваліфікованих працівників, інвесторів та інші підприємства для подальшої співпраці.

2. У роботі пояснюється сутність аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства, його важливість та актуальність. Розглянуто методи аналізу ліквідності та платоспроможності. Зазначено, що для вирішення окремих завдань фінансового аналізу використовується багато спеціальних методів, які дозволяють отримати кількісну оцінку окремих сторін діяльності сільськогосподарського підприємства.

Кожне підприємство має потребує в аналізі фінансової стійкості та платоспроможності, оскільки його інструментарій можна використовувати для характеристики фінансового стану суб'єкта господарювання. Узагальнення видів платоспроможності підприємства за різними ознаками підтверджено її різноманітням за часовим періодом, видом підприємницької діяльності, адекватності встановлених та інших способів виконання зобов'язань, рівнем стійкості до ризику банкрутства. Для кожного типу платоспроможності існують певні методи оцінки, серед яких найпоширенішим є метод коефіцієнтів, який є дуже ефективним при оцінці платоспроможності та дозволяє провести

детальний аналіз платоспроможності підприємства, виявити причини його зміни з часом, і вчасно вживати відповідних заходів для покращення фінансового становища та пошуку шляхів забезпечення платоспроможного стану.

3. З метою визначення стану платоспроможності, досліджено вивчення вітчизняних та зарубіжних методик оцінки платоспроможності підприємства та проаналізовано їх переваги та недоліки. Впровадження більшості з досліджених зарубіжних моделей у вітчизняній економіці не можливе через недостачу інформації про підприємства. Впровадження скорингових систем зменшить час очікування на отримання кредитів.

4. Перед було проаналізовано основні показники платоспроможності, розглянуто фінансовий стан підприємства в цілому для визначення тенденцій розвитку підприємства. На основі цього аналізу найбільші зміни були виявлені в таких складових, як збільшення прибутку від операційної діяльності та прибутку до оподаткування, що, у свою чергу, призвело до зменшення фінансового та інвестиційного доходу. В цілому більшість показників фінансових результатів діяльності підприємства характеризуються оптимальними значеннями.

Також проведено аналіз майна підприємства та джерел формування капіталу, що є важливим етапом оцінки його фінансово-господарської діяльності. Згідно з аналізом визначено збільшення власного майнового потенціалу, а також зміцнення економічного потенціалу підприємства. Більшість необоротних активів мають динаміку скорочення, за винятком довгострокових біологічних активів. Найбільшу частку складають основні засоби, що вказує на розширення основної діяльності підприємства. Відбулося зростання частки оборотних активів, яке зумовило перевищення темпу приросту оборотних активів над темпом приросту необоротних. Один із найбільших темпів зростання має готова продукція і товари, що внаслідок може мати накопичення проблем у збутовій діяльності. А найбільший темп приросту мають інші оборотні активи. Найбільшу частку в оборотних активах займає

дебіторська заборгованість, що свідчить про необхідність перевірки клієнтів.

Джерела формування капіталу мають оптимальну динаміку, так як власний капітал підприємства збільшився, а зобов'язання і забезпечення зменшились. Найбільшу частку у складі власного капіталу займає нерозподілений прибуток та капітал у дооцінках. Загалом на підприємстві спостерігається підвищення рівня фінансової стійкості за критерієм забезпеченості власним капіталом.

5. У ході аналізу ліквідності та платоспроможності визначено, що баланси ХХХ за 2019-2021 рр. не є абсолютно ліквідними. Так, підприємство за рахунок наявних грошових коштів не в змозі погасити найтерміновіші борги.

За показниками ліквідності та платоспроможності визначається їх порушення. Тобто підприємство не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром. Значне нагромадження запасів на підприємстві, відволікання коштів у дебіторську заборгованість може бути пов'язане з неефективним управлінням активами.

Чистий оборотний капітал має оптимальний показник, що вказує на підвищення кредитоспроможності суб'єкта господарювання.

За результатами показників забезпеченості запасів джерел їх фінансування, підприємство має абсолютну фінансову стійкість. Тобто для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу, з цього можна сказати, що у майбутньому платоспроможність буде забезпечена.

Аналіз показників структури джерел формування капіталу зменшує використання свого фінансового та виробничого потенціалу. Але є і позитивні зміни, наприклад: зменшується залежність від зовнішніх джерел фінансування, хоча з іншого боку знижується його інвестиційна активність за рахунок залучення довгострокових кредитів.

Показники стану оборотних активів та показники стану основного капіталу свідчать про те, що підприємство може мати більше можливостей фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності, здатне самостійно фінансувати поточну діяльність, підвищується стійкість компанії в

середньостроковій перспективі і знижується залежність від короткострокових джерел фінансування. Крім того чого рівень зношеності основних засобів і нематеріальних активів підвищується і спостерігається погіршення функціонального стану необоротних активів підприємства.

6. Виявлено фактори впливу на платоспроможність і в ході дослідження проаналізовано деякі з них, а саме прибуток, дебіторська заборгованість та грошові активи.

Прибуток проаналізовано на основі рентабельності та окупності, більшість з яких мають оптимальні результати. А саме: рентабельність операційних витрат, загальна рентабельність витрат господарської діяльності, коефіцієнти виробничих операційних витрат та витрат на збут, рентабельність реалізованої продукції, рентабельність та показники окупності сукупного і власного капіталу. Такі результати вплинули на підвищення результативних показників доходів і фінансових результатів порівняно зі зростанням витрат і капіталу.

На підприємстві існує значна дебіторська заборгованість, що підтверджується підвищенням показників комплексного оцінювання дебіторської заборгованості, а це має негативний вплив на платоспроможність та фінансовий стан в цілому. Спостерігається порушення балансу дебіторської та кредиторської заборгованостей, що може призвести до зміни тривалості фінансового циклу, що зумовить або вивільнення оборотних коштів, або їхню нестачу.

Для одержання інформації відносно впливу грошових коштів на стан ліквідності й платоспроможності підприємства, проаналізовано абсолютні та відносні показники грошових потоків. Відзначено зростання чистого прибутку, зменшення короткострокових кредитів, раціональні пропорції руху коштів.

8. Задля розробки напрямків забезпечення платоспроможного стану підприємства був застосований розрахунок та факторний аналіз точки беззбитковості, за яким визначені оптимальні зміни на досліджуваному підприємстві, а саме скорочення порогу рентабельності, на яке найбільше

вплинуло збільшення змінних витрат та зростання запасу фінансової стійкості, який зріс внаслідок скорочення постійних змін та підвищення операційного доходу.

Також проведено визначення ознак поточної, критичної та надкритичної неплатоспроможності, в ході якого виявлено що підприємство не має даних ознак. Про це свідчать оптимальні значення показників, таких як показник поточної неплатоспроможності, коефіцієнт покриття та коефіцієнт забезпечення власними засобами. Крім того на підприємстві спостерігається підвищення рівня платоспроможності.

9. При оцінюванні структури капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності визначений оптимальний варіант, за яким сума власного капіталу становить 3442538 тис. грн, а сума позикового капіталу – до 9000 тис. грн. За результатами ефекту фінансового важеля визначено, що використання підприємством позиченого капіталу призводить до позитивного ефекту, його значення становить 12 %, внаслідок чого збільшується рентабельність власного капіталу.

10. Щоб збільшити грошові надходження на підприємстві, розроблено план надходжень, за яким підприємство в результаті здійснення виробничо-комерційної діяльності у плановому році матиме 552689,94 тис. грн, з яких планується витратити 240317,7 тис. грн. Крім того на кінець планового періоду підприємство матиме великі резерви грошових коштів (309065,5 тис. грн).

В результаті аналізу ефективності використання грошових потоків, відбувається його зниження, тому що до кінця досліджуваного періоду внаслідок зниження чистого грошового потоку на 92017 тис. грн, рівень чистого грошового потоку знизився на 15,36 грн., а показник рентабельності на основі грошового потоку вказує, що на 1 грн чистого доходу від реалізації продукції у 2019 р. було отримано 2,4 коп. і до кінця 2021 р. рівень даного показника скоротився на 4,9 коп.

У дослідженні за моделлю Баумоля розраховано оптимальний розмір максимального і середнього розмірів залишку грошових засобів, які становлять

187,7 тис. грн і 93,9 тис. грн відповідно

12. Розроблено заходи щодо прискорення залучення коштів та уповільнення виплат коштів у короткостроковому періоді, серед яких можна виокремити наступні:

- стимулювання готівкових розрахунків;
- застосування організаційних заходів щодо скорочення простроченої дебіторської заборгованості;
- прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції;
- збільшення термінів кредиторської заборгованості підприємства;
- реструктуризація кредитного портфелю шляхом перетворення короткострокових кредитних зобов'язань у довгострокові.

13. Для оптимізації структури грошових потоків складено платіжний календар за яким спостерігається: в першій декаді квітня – неможливість забезпечення своєчасних платежів за рахунок очікуваних надходжень грошових коштів, в другій – вдається знизити дефіцит коштів, який створився в першій декаді, в третій – підприємство запланувало одержання залишку коштів в сумі 81 тис. грн.

Також розрахована мінімально суми грошових коштів, що необхідні підприємству для здійснення запланованих операцій. В результаті навіть при зниженні оборотності грошових коштів з 74,46 обороту до 65,64 обороту, мінімально необхідна сума грошових коштів зросла з 25955,41 тис. грн до 27602,72 тис. грн.

